

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik küldve vagy postai úton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetés meg. — Előfizetési díj július—decemberig, azaz : 6 hónapra Buda-Pesten hazhoz | díj a Vasárnapi Ujságkiadó-bivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

A tatárfutás után (1243).

Iszonyuan elhallgatott minden.

Tavaszi volt, a földeket fölverte a bojtornak, a gyom. Senki sem szántott, senki sem vetett, a mezőkön nagyot nőtt a fű a kiomlott vértől, senki sem jött azt lekaszálni.

Messze, messze, mennyire szem látott, egy torony nem emelkedett a láthatáron, szerte a síkon feketén tünt elő egy-egy vigasztalan rom, — város, falu hajdan; a leomlott falak, az összevissza dült kormos gerendák között . . . heverték a holtak csontvázai. Egy hang, egy emberi lépés hangja nem hallatszott.

A gulyák kolomphangja, a pásztor furulyája, az estharang csengése elnémult; és hangzék helyettük a farkas és a hullakesselyű undok üvöltése, kiáltása; mintha a mongolok elvonulása után e sötét alakok foglalták volna el az országot s jogukat kiáltoznák vérfagyasztó kísértetes hangon.

Néhol csöndes néma rónákon, rekettyés bokrok berében egy-egy elvadult paripa legelészett, szőre megnőtt, a kantár még nyakába volt vetve, a mint a csataterőről elszabadult, hol gazdáját lelőtték róla. A berekből egész falka ordas bukkan elő, egy közölök sisakba szorult halálfőt hozva agyarában, új prédára lelve, utána rohannak, a mén elvadultan száguld a pusztaságnak, a csorda utána bősüzt üvöltéssel, a vad robaj a távolban eltűnik.

Főlebb az erdők között félénk alakok bujkálnak, rongyos, kiéhezett, elsápadt emberek, bujdosva és nem tudva merre? hallgatózva, emberhang után epedve, s összeriadva minden hang után, elbúva minden emberi alak elől.

Boldogok, kik a mentő sziklára találnak. Mélyen, benn a

hegyszakadékok között emelkednek egyes magányos bércek, uttalan meredek havasi rejtőhelyek, erdőkkel körülnöve; oda vonult fel a népség legbecsesebbjeivel, oda hajtották fel marháit, oda vitte élelmi szerét. Jól járt azon bujdosó, ki hozzájuk jutott. Könyvek között fogadták, megvendégelék lisztből s fenyőkéregből sült kenyérrel, adtak neki puha mohából fekhelyet, vigasztaló testvériszót, s ha imádkozni akart, oltárukhoz vezették, mit a szabad ég alatt építettek a reménység Istenének, feltéve rá a megmentett

feszületet. — De jaj volt azoknak, kik a hegyek közt bolyongva messziről egy büszke várat láttak kiemelkedni a fenyves közül, s vigasztalódva siettek a menhelynek vélt ormok felé.

Az Füle vára, hol Fulkó gróf lakik, ki estenként meghuzatja a harangokat vára tornyaiban, hogy a vidéken bolyongó menekvők oda csábuljanak hozzá, s ott kirabolja őket megmaradt drágaságaikból s lehányatja vára szikláiról.

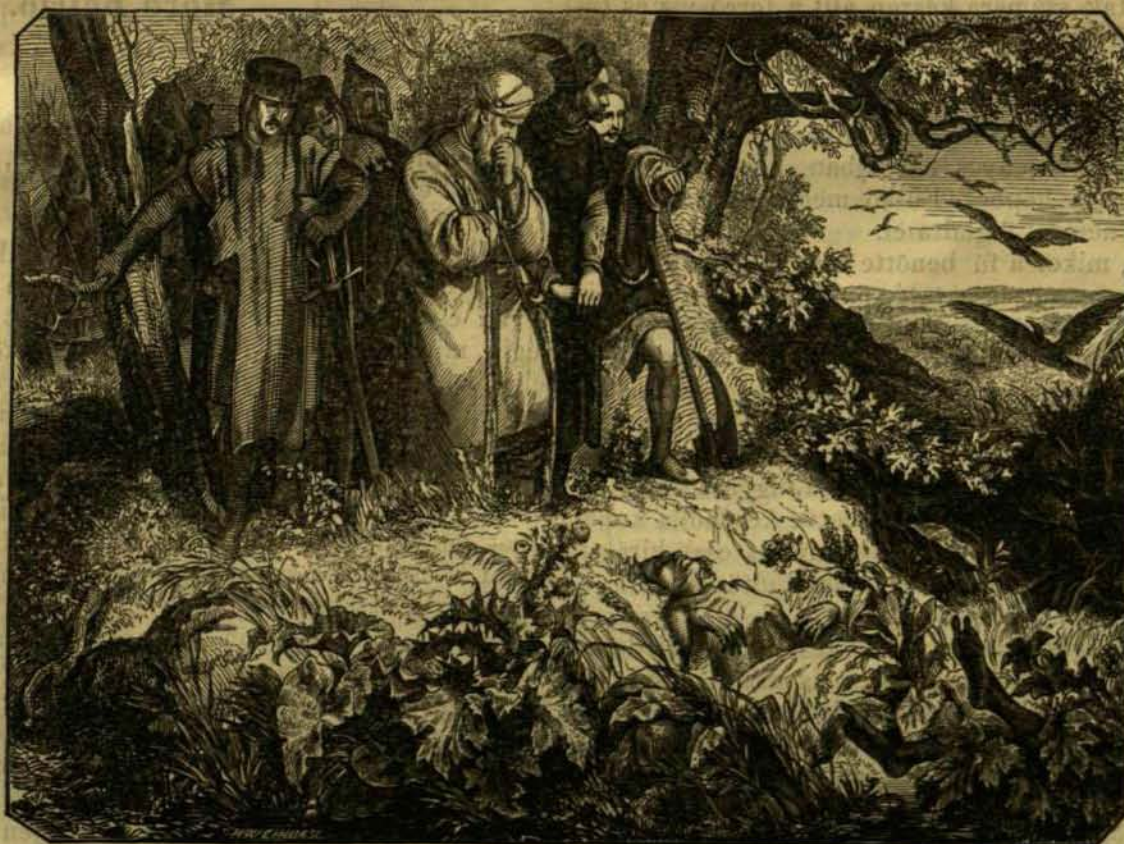
Vagy a kik eltévednek az erdőben s éjszaka valami tüzet látnak csillámlani s azután örömpesve siet-

nek arra, azt vélve : hogy ott jóltevő rokonra fognak találni. — Ott a földből hányt gunyhóban egy rettentő ember tanyáz. Ha okiratok nem bizonyítanak, nem hinné senki. E szörnyeteg emberhust árul! Százanként öldöste le a hozzá tévedt gyermekeket és papokat, míg a nép megtudta, hogy mit árul?

Az emberek nyomor miatt egymást ették.

Irtózat, irtózat.

S mintha egymást hívná a vész, mintha a természet maga is osztoznék a közhaldoklásban, iszonyu sáska-rajok lepték el az or-

IV. Béla király visszaérkezése az országba a tatárfutás után.

A székelyek áldozó pohara. *)

szágot, letarolva a kizöldülni akaró földet, s hogy semmi alakban se maradjon el a halál, a megromlott lég, mint egy sárga köd fektet a földre, hogy a kit fegyver, éhség, vagy bánat meg nem ölt, a döghalál ragadja el.

Illyennek találta a visszatérő király hazáját.

A jók elfogyva, a rosztak elszaporodva. Temetetlen halottak, vetetlen föld, elpusztult városok. A várakban rablók, hamis pénzverők, az erdőkben fenevadak. Belül kétségbeesett honfiak, kívül kárörvendő szomszédok.

Isten csodája : hogy volt még kedve valakinek e népből nemzetet, ez országból hazát alkotni újra.

Romok között állt meg a király, országa romjai közt.

Végig tekintte az elhagyott, elpusztult, fenyegetett földön, s lelkében teremtő eszmék támadának, egy az istenséggel határos gondolat, ujja teremteni, halottaiból föltámasztani a magyar nemzetet; — kívíni : hogy ez elpusztult földön újra téjjel mézzel folyjon a patak : hogy a dult romok közül népes városok keljenek ki újra : s ismét nép lakják e földön és e nép legyen boldog és magyar, és tanulja a világ még egyszer a magyar népet becsülni és irigyelni.

A király megjelenésére előjött az elbujdosott nép rejtekeiből, a megmaradt falvak harangjai megszólaltak, a király külföldről élelmi szereket, igásbarmokat hozatott a szűkölködőknek; folszabaditá a rabszolgákat; a hon védelmében érdemeket szerzett jobbagyokat nemesi rangra emelte; visszahívta a kunokat, kik Kuthen holtával kivándoroltak, munkás, szorgalmas népeket gyarmatosította a megnéptelenült földekre, s mikor a lerontott városok fel voltak építve, megemlékezett az ország kül- és bel-ellenségeiről.

A Babenbergi Fridrik, ki őt mint futamodót kincseitől megfosztotta s a mongollal egyszerre ütve be az országra, Győrt felégette, a Neustadti csatában ugyanazon Frangepán kardcsapásai alatt esett el, ki a futó királynak azon időben menedéket nyújtott.

A nádori ítélőszék körbe járta az országot. A szabad ég alatt felhányt halomra kitüzetett a nemzet zászlója s a hirnők kürt szavára előidéztettek mindazok, kik a rémület napjaiban a nemzetet elhagyták, rablók, pusztítók, gonoszabbul, mint maga az ellen.

A megjelenő vádlottak számára készen állt a forró víz és tűzvas próba, többen háromszáznál lőnek elítélve kisebb vétségért.

A nagyobb bűnösöket „istenítélet“ várta.

A király választott bajnokával kelle egyenként megküzdeniök. Tizenegyen küzdtek le a törvényes párbajban, köztük a Mátrai hentes, ki emberhust adott a népnek. Fulkó megszökött az istenítélet elől s rablóvárá a nemzet foglalta el.

S néhány év múlva, mikor a fű benőtte a sirhalmakat, az idő a lelkek sebeit, a magyar nemzet a tatár-pusztításból ismét ujja volt teremtve : új nép, új öröm, régi nemzet, régi dicsőség. Csak e dicsőségen ejtett csorba nem volt még kifenve. A tatárkardok által vett sebek be voltak már gyógyítva, de nem voltak még visszaadva.

Egy éjjel Béla király Bécsben a cseh királylyal lakomázva, a vendégség közepett porral fedett hirnők által félrehivatik. A hirnők arca, míg beszélt, elsápadott, a király arca kigyuladt.

— Paripámát elől kiálta lovászainak, elvetve kezéből a kupát s ott hagyva békekötést és lakomát, menyasszonyt és cseh királyt, a bámuló vendégek szemei elől gyors száguldással eltűnik.

Gyanítani sem tudá senki : hogy hová lett.

És egy hét múlva az egész keresztény világ fennyen hirdeté : hogy Béla király a Karpátokon keresztül másodszor országára rontó tatárokkal Nogáj és Telebug khánok alatt megütközött; — azokat megverte, leölt közülök ötvenkétezeret, a többi visszakergeté hirt mondani népeiknek : hogy a magyar nemzet föltámadott és él!

Béla hatvannégy éves korában halt meg; utolsó évében a kormányja alatt újra megnőtt nemzet, köröskörül minden határán, harcot viselt a szomszéd országokkal, és diadalmasan. Érezte fegyverei súlyát a halottaiból feltámadottnak Csehország, Dalmácia, a Nogajok és Bolgárország. Ez utóbbit elfoglalta.

A király ellenségei közt volt saját koronás fia István. Ez is legyőzetett. A király megbocsátott a lázadó fiúnak, holtá után királylyá lett az, de beteljesültek rajta az isteni parancsolat szavai : ki apja — a király, és anyja — a hon ellen kivonta fegyverét, nem lett hosszú életű a földön. Elhalt ifju korában, eredménytelen harca közepett.

(Jókai M. után)

Láttam, láttam az ősi kelyhet,
Népem áldozó poharát,
Zandúrtól, a vég rabonbántól,
Fentartá a Sándor-család.

Kókusdió arany szegélylyel;
Csudás jegyek talapzatán;
Az oldalon hét vértess jelmez,
A hét tribust jelenti tán.

Budvárnál a nemzeti ünnep,
Mit a rabonbán hirdetett :
A torna- had- és békegyűlés
E szent helylyel kezdetett.

A tág teren, hová a vár néz,
A nemzet színe összejött;
A harczászok, nagy és kis gyulák
Jártak keltek a nép között.

Kalpagjokon kócsagtoll rezgett;
Vállukon párducz-kaczagány;
Repültek tüzes paripáik,
Szakadt a rét lábuk nyomán.

Elrendezték a hadi népet :
S jött az áldozat-rendezés :
Kört fontak a nagy boros hordók,
Közből folyt az ökörsütés.

Zugott, zajgott a daliás nép
S egyszerre lön nagy hallgatás :
Kitűnt a várból a rabonbán —
Kezddőni fog az áldomás.

Kisérik őt talpig aranyban
A hét törzsfő — a hét vezér;
A nap s hold fénylő czimerével
Talárja tiszta hófejér.

Megérkezik nagy ünnepélylyel;
A nemzet éljent riadott;
Minden kard az égre emelve
Üdvözlésül fenvillogott.

Egy emelt hordón nyil süvölt át,
És fellövel a borsugár,
Alatt a rabonbán, kezében
Csordultig telt a szent pohár.

E perczen a hét törzsvezértől,
Paizsra fölemelteték :
A nap felé tartá a kelyhet
S ajkára szállt fel illy beszéd :

„Üdv nektek, Hadur szent nevében
Atilla hős utódai!
Virágozzék az ősi nemzet,
Fényben teljenek napjai.

Reszkessen az ellen csapatja;
Ármány ne győzzön rajtatok;
A dicsőség zengő szelétől
Lobogjanak zászlóitok.

Éljen, éljen a székely nemzet
Fényben, jólétben, szabadon!
Éljen a testvér összetartás!
Éljen, éljen az ősi hon!!“

Kiitta a bort a rabonbán
S szétnézett diadalmasan :
Dörgő éljenre tört a nemzet
S kardját rázta hatalmasan. —

Hozzáfogtak az áldomáshoz;
A szentelt pohár rendre járt;
Éltették egymást; s lelkesedve
Éltették többször a hazát.

Medgyes Lajos.

More patrio.

Regényes kóborlások JÓKAI MÓRTÓL.

(Folytatás.)

Vidrán tul elhagy bennünket a járt ut, lovas kalauz vezetése mellett indulunk neki a Biñar hegyének, melly Erdélyt Magyarországtól elválasztja.

A Bihar már a havasok rangjában áll, völgyeit, a patakok mentében haragos-zöld égerfa-ligetek lepik; alanti oldalain óriás bükk erdőkkel vannak fedve; egy helyen mérföldnyi szélességben le van égve az erdő. E szomorú tájon két óra hosszat lovagoltunk végig, mindig lejtőnek fel; később a bükköt felváltja a fenyő, még feljebb az is mindig gyérül; utóbb helyt ad a törpe gyalogfenyőnek, az is annál jobban a földre fekszik, mentül jobban emelkedik a hegy; sűrű afonya-bokrok, másodszor viruló tavaszi violák híznek a késő őszen; azután elmarad a boróka is és az afonya-bokrok és a violák; egy kietlen, kopár, kiszáradt mezős hegyoldal vezet bennünket tova, roppant kövekkel beszórva, végre az utolsó fűszál is elpártol a szomorú vidéktől s nincs más körülünk, mint a kietlen, vigasztalan köves hegy gerince.

E rideg hegyormon kell másfél óra hosszat végig haladni léptetve, jobbról, balról szédítő mélységek között, miknek egykedvű boróka-csalitos oldalait medvék lakják. Távol innen minden emberi hang, távol minden madár-ének; nesztelen, hangtalan a vidék; alant, a mély erdők felett látni csak a kóválygó sást, az sem emelkedik ide; a hol nem talál semmi élő.

E kopár, látogatatlan bércz tetején van egy roppant nagy szikla, a mit körül kell kerülni a hegy gerinczén végig haladónak; rovátkos oldalait még csak moha sem zöldíti, de alatta, nem tudom honnan? csordogál egy kis üde forrás, környéke most is ellepve nefelettsel; ez a roppant szikla, ez a nefelettses forrás az a hely, a hol egy ifju magyar költő fekszik eltemetve; olyan messze minden élő lénytől; neve Vasváry Pál.

*) Ez áldozó pohár egyetlen emlék az őskorból, régebb a magyar koronánál; azt tartják, hogy még a hunok idejéből maradt fenn. Talapzata vert arany és ezüst, de alsó fele Sándor Péter felirással 1414-ből származik — a talapzat szára és a kókus-pohár egészen régi korra mutatnak. Jelenleg Sándor Albertnél van Háromszéken Popolezon, ki közelebb Deesen átutazván, magával hozta s nekem megmutatni szives volt. M. L.

Innen déltől kezdve késő estig tart a völgybe alászállás, medrek, görgeteg sziklával szórt mély-uton keresztül, melynek Rézbányánál szakad vége. Itt már tanácsosabb a ló előtt járni, mint rajta ülni, mert a multság hátáros a nyaktöréssel.

Rézbányán hálva, korán reggel megindultunk Dézna felé, a mi körutunk kiinduló pontját képezé.

Utközben félretértünk a nevezetes „dagadó forrás“ megtekintése végett. Szohodolon innen van egy rejtett kis völgy, hol egy sziklatövében van az a barlang, melyből minden fél órában előjön a forrás, azután ismét fél órára visszavonul, a meder száraz marad.

Mi ezuttal különös kedvencei voltunk a sorsnak. Alig érkezünk meg a sziklanyiláshoz, midőn rögtön hallhatók azt a rejtélyes korgást, bőföggést, mely az emelkedő víz jöttét megelőzi, s nem sokára kibuggyant a sziklából a hullám, annyira megtöltve a sziklamedenczét, hogy állóhelyeinket kénytelenek voltunk elhagyni. Mintegy öt percig folyvást dagadt a víz, azután el kezdett lohadni s másik öt perc múlva egészen szárazon állt a szikla-meder.

Huszonkét perc múlva ismétlődött e titokteljes tünemény, melyet másodszori megjelenésekor már annyira megszokott látványnak vettünk, hogy letelepedtünk melléje szalonnát pirítani; arra számítva, hogy majd, ha mezei ebédünket végeztük, akkor a harmadik töltésből jót iszunk rája.

A hagyomány azonban azt tartja, hogy a rejtélyes forrás délen épen nem jön elő, s mi kénytelenek voltunk ezt saját tapasztalásunkkal megerősíteni; másfél óráig vártunk ott, de a patak semmi kérésre, könyörgésre nem jelent meg a kedvünkért azalatt. Mi oka van neki, így tartani a déli pihenést, azt biz én épen úgy meg nem tudom fejteni, mint azt, hogy miért jön elő máskor? Természettudósainknak ez ismét szép thema volna buvárlatokra, ha rá érnének a hazai nevezetességekkel foglalkozni.

Az oláh nép nagy tiszteletben tartja a forrást, azt hiszi, hogy nagy betegségeket meggyógyít, ha valaki abban megfürdik, a körüllevő fákra és kövekre felaggatott rongyok tanúsítják, hogy e hit sokakat boldogított, kik azt gondolták, hogy ha ingeiket itten hagyják, a betegség is itten marad velük. A sok szakadozott rongy egyébiránt nem igen szaporítja a táj költői kinézését. (Vége következik.)

Nyelvészeti csemege.

Gyermekeink nehéz, talán legnehezebb órái azok voltak, miket érthetetlen nyelvtannal kezünkben kelle töltenünk. A nyelvészet nem mindenkinek szenvedélye; pedig nyelv által válik az ember emberré, nyelv által forr össze az emberek sokasága nemzetté, és a legédesebb órák közé számíthatjuk azokat, miket érdekes és bizalmas beszélgetéssel tölthetünk.

Honnan ezen ellenmondás? honnan van az, hogy beszélni sokszor olly édes, beszélőt hallgatni talán még édesebb, és a nyelvtantól, a nyelvészettől még is idegenkedünk?

Az bizony főleg onnan van, hogy abban a korban erőttették ránk a nyelv szabályait, mikor azokat megérteni még teljesen képtelenek valánk. Más tudományokkal is így voltunk, és azért hoztunk annyian az iskolából tudományoszomj helyett tudományiszonyt haza. Azért nem verhetett eddig nálunk állandóan gyökeret tudományos lap, mely ne egy szakkal foglalkozzék kizárólag, hanem bölcsészeti szempontból karolja fel valamennyit, millyenről az idei Vasárnapi Ujság 549 lapján ezek állanak: „Az egyik, a mire olly nagy szükségünk volna, egy kritikai irányu tudományos hetilap,“ melynek a többi közt, az volna feladata, hogy a tudomány dolgában olly nyelven szólaljon meg, melyet azok is megérthessenek, kik bármi oknál fogva, korunk mögött kissé elmaradtak. Illy nyelven beszélni nálunk annál szükségesebb, mert gyér olvasó közönségünk kétféle nyelvet, tudományost és hétköznapi meg nem bír, és mert e tekintetben legalább mienk a szerencse, hogy a mi magyarul jól van írva, azt mindenki megérti a ki magyarul tud, habár azon irat a bölcsészet vagy számtan legmélyebb igazságait fejtegetné is.

Mig a tudományos lap megszülemlenék, hadd szolgálak a magyar közönségnek e lapok utján nyelvészeti csemegével, mely épen mivel csak csemege, alig tarthatna igényt arra, hogy a Magyar Nyelvészeti füzeteibe fölvéssék. Nyelvtani buvárlatok nem tartoznak ugyan szorosan a Vas. Ujság lapjaira; de talán nem csalatkozom, midőn azt hiszem, hogy épen a vasárnap azon napja az

embernek, mellyen félretéve egyéni és házi gondjait, magasabbra emelkedik lelkében, és tágasabb körben járattván szeméit, érdekek pillant be ollyan mezőkre is, mellyek élete feladatától különben félreesnének; valamint az is igaz, hogy vasárnap a csemege is kedvesebb, mert ráérünk mellette időzni. Ezeknél fogva hiszem, lesznek e lapok olvasói közt, kik előtt untatás félelme nélkül szabad lesz kifejtenem, honnan vette nyelvünk, igénytelen véleményem szerint, a hét napjainak elnevezését.

E nevek körül egykor igen élénk vitatkozásnak voltam tanuja magyar és szláv ajku tekintélyes férfiak közt, mely vita emléke utóbb is többször csendülete meg agyamban. Tudtommal azt vitatá az egyik, hogy a szerda, csütörtök és péntek nevét a magyarok a szlávoktól tanulták, mit a másik nemcsak tagada, de megfordítva állita is. A vitának, jól emlékszem, más teendők közbejötté vetett végét; a kérdés oldatlan maradt mint rendesen, valahányszor mind a két felől egyenlő tudatlanság harczol; mindegyik fél a vita után csak annál makacsabbul maradt meg a maga véleménye mellett, a hallgatók pedig a tárgyról csak annyit tanultak meg, hogy annak valamivel alaposabb megfejtésre van szüksége.

A szombat, vasárnap és hétfő neveire nézve mind a két fél kielégítette hallgatóit, kimutatván mindegyik, hogy a szombatot szláv is, magyar is, a szombat után nevezte el, a vasárnapot és hétfőt pedig a maga nyelvéből saját nézete szerint teremtette, ez is, az is; a kedd körül a harcz már szenvedélyessé kezd fajulni; de e nap neve a két nyelvben nem levén hasonló, a hév alkalmasint lohadozott volna, ha nincs ott a szerda, csütörtök és péntek, mellyeknek neve a két nyelvben nagyon is hasonló. Ez lön e szerint a vita központja s itt szakadt meg.

Az év napjainak hetes csomókba kötése maig sem közös a föld valamennyi népeivel. E szerint igen valószínű, hogy e szokást a legrégebb korban őseink sem ismerték, és nem ismerték mindaddig, míg csak olly népekkel nem jöttek gyakoribb érintkezésbe, mellyeknél a hétnapos szakasz már szokásban volt.

Nem kutatom itt, e sokat hányatott nemzet ősi hazája hol volt; nem követem utrakelt őseinket költözködésükben nyomról nyomra; de tényül veszem, hogy a hosszú utat ősi fészkekből jelen honunkba nem tették darvak és golyák módjára a levegőben; azt is tényül veszem, hogy nem jöttek hajókon, egy huzomban és előre kitűzött vég czéllal, hanem lassan, többszöri megpihenéssel, társakat hol elhagyogatva, hol fölszedegetve, és csaknem folytonosan harczolva előre is, mert az utat fegyverrel kelle vágniok; meg hátra is, mert többnyire sarkukban volt a legyőzött, de ki nem irtott ellenség, de oldalt is, jobbra úgy mint balra, mert ellenséges fajok földén törtettek előre.

Minél közelebb nyomultak mostani lakaink felé, annál sürűbben találkozániak már Attila kora előtt is népekkel, mellyeknél a napok hetes köze már ismeretes volt. Tudjuk, milly szigorun tartották a zsidók a pihenés parancsát; de azt is tudjuk, milly hiven követték a szigort a keleti keresztyének és pedig annál inkább, mivel ezeknél a pihenés napja egyszersmind a lelkigyakorlatok és a korán kifejlett istenitisztelek napjává lett.

Mivel apáink harczolva jövének ellenséges népeken keresztül, azt hihetnők, az ellenséges felek egymásnak belszokásait nem ismerték; pedig épen ennek ellenkezője igaz, minthogy bizonyosnak vehetjük, hogy ellenségének lelkülete sokkal inkább érdekli minden pillanatban az embert, mint jó barátjáé. A történelem sok esetet emlit, a mindennapi tapasztalás még többet, hol a győzelem oka nem a mi erőnk, hanem az ellenfél gondosan kikémlelt és ügyesen felhasznált gyengesége. Hány hadvezér leste meg, mikor lez az ellenség várában vagy táborában ünnep, vagy vallásilag parancsolt szünnap, hogy ezt bevárva, a készületleneket meglephesse!

E szerint őseink megismerkedhettek és alkalmasint meg is ismerkedtek a hét napjainak mind szokásaival, mind neveivel, még mielőtt köztök és a keresztyén népek közt szorosabb érintkezés támadhata; jóval előbb minden esetre, hogysem első királyunk azon hegyoromra tűzte a kettős keresztet, mellynek alatta ősz Dunánk, öt megillető adóként fogadja kebelébe a sokat fáradott Garam hullámaival.

És ha a hét közt ismerték; ha talán szerződéseikben a szövetséges népekkel, békekötéseikben ellenségeikkel a napok megnevezésére szükség volt: igen természetesnek találjuk, hogy a szükség nem maradhata sokáig földözetlen a folytonos érintkezés mellett, mellyben háborus időkben, nem zárt palotákban lakó népek egy-

mással állanak, mikor ma én a te rabod vagyok, holnap te az enyim.

Megengedem, hogy a hét napjainak mai nevei nem az elsők, és hogy nem is az egyetlenek, miket őseink nekik adtak. A szombat, például, először szabbat lehetett, a vasárnap, vásárnapja, a hétfő, hétnek feje, a kedd pedig kettedik és ketted nap mindaddig, míg folytonos rövidítés és simítás által *szombat, vasárnap, hétfő és kedd* vált belőlök. De honnan jött a *szerda, csütörtök és péntek* neve? — Kelet azon részeiben, melyeken át őseink ide költöztek, ezen utjakban leginkább görög nyelvű és hitű népekkel vala dolguk. Ezek a hét harmadik napját a magok nyelvén *tritén*ek nevezték, a misztérium harmadikát jelent, tudniillik harmadik napot, mikor a hét napjairól van szó; a negyedik napot nevezték *tetartén*nek, mi negyediket, és az ötödiket *pemptén*nek, mi ötödiket jelent. E tritéből lett a mi *szerdánk*, a tetartéből *csütörtökünk*, a pemptéből *péntekünk*. Nyomról nyomra kísérni e szavakat az átídomulás fokozatain e helyütt nem feladatunk és szükségtelen. A ki tudja, hogy a görög *episkoposból* nyelvünk püspököt alkotott, *pentekostésből* pedig pünkösdöt, az nézetem helyes voltáról egy pillanatig sem lehet kétségben.

Ezzel ki levén mutatva a *szerda, csütörtök és péntek* görög eredete, ezáltal megszűnik egyfelől azok igénye, kik azt hiszik, hogy e szavakért nekik vagyunk adósaik, másfelől ránk háramlik a kötelesség nyomozni, hol fordul elő régi történelmünkben először annak nyoma, hogy őseink a hét napos időszakokat ismerték, hogy a napokat mai neveiken nevezték, és hogy a pihenés napját, mint fegyvernagyvadás idejét, vásárlásaik megtételére fordították *Barsi*.

Anglia koronaörököse.

Albert Eduard, Walesi herceg, az angol koronaörökös, ez évi nov. 9-én ülte meg 17-ik születésnapját s egyszerűs mind teljessé válott. 1841-

ben született s még családja körében él, míg Alfred öccse már a nyilvános szolgálatba lépett. — A szolgálati szabályok kívánják úgy, hogy a fiatalabb hercegek előbb lépjenek nyilvános pályára, mint a koronaörökös. Így van ez már századok óta Angliában.

A koronaörökös neveltetése ezentúl részint katonai lesz, mivel a királyné ezredessé nevezte ki, de a seregnél nem fog ennél magasabb rangot nyerni. Öröme szolgál az országnak, miszerint a királyi szülők a koronaörökös neveltetésével egyedül odacélolnak, hogy az egykor, mint alkotmányos király, országát javára uralkodhassék. — Nem csuda tehát, ha az angol

királyi család és a Walesi (Uélszi) herceg, a nép oly hő ragaszkodásával, szeretetével találkozik.

A királyi család, de kivált a királyné úgy van meggyőződve, hogy a legmagasabb álláshoz is nemcsak jogok, de kötelességek is csatolva. E szellemtől áthatott nevelésben részesülnek az angol királyi ház sarjai. A hírlapok időszakonként több apró, érdekes eseményt közöltek, melyek tanúságot tettek a királyi gyermekek neveltetése körül használatba vett bölcs szigorúságról, s olvasóink is emlékezni fognak azon közlésünkre, melyszerint a leghatalmasabb birodalom leendő urának, az elsőszülött királyi sarj makacsságának megfenyítésére a vessző sem lón kimélve. — Anglia bizton néz jövője felé; mert biztosítva látja belbékét, belnyugalmát, szellemi s anyagi hatalmát, a többi tényezők mellett, uralkodóinak kiváló személyes tulajdonai által is.

A Niagara vizesése.

(Észak-Amerikában.)

Belső-Kanada vizei öt nagy tóban gyűlnek össze s ezek Felső, Huron, Michigan, Erie és Ontariotava, melyek egymással összefüggnek, s ezek vizének feleslege, mely az Ontarióból kifolyik, a Lőrinez nagy folyót képezi, mely az Atlanti tengerbe ömlik. Az Erie- és Ontariotavat összekötő folyó Niagara nevet visel, mely öt német mérföld hosszú és nem

messze azon helytől, hol az Erie tóból kilép, Chippeway erősség mellett, az ismert világ legnagyobb vizesését képezi. — Szélessége e vizesésnek 2226 láb, magassága pedig 164 láb. A víztömeg itt oly erővel zuhanik alá, hogy reng belé a föld, és zuhogását öt mérföldnyi távolságról meghallani. A Kecskésig, melyhez hid vezet át, két részre szeli a vizesést. A jobb parton 1751-ben a francziák, kik akkor Kanadát bírták, a Niagara erősséget építettek, mely most Newyork szabad államhoz tartozik.

A bal parton épült Niagara vagy Newark város, mely 100 házat számol, jelentékeny lerakó helye a vad indiánokkal üzőt bőrkereskedésnek.

Walesi herceg, Anglia koronaörököse.

ELNÖKSÉG.

Volt elnök : Gróf Teleki József.
 „ másodelnök : Gróf Széchenyi István.
 Titoknok : Döbrentei Gábor.

ELNÖKSÉG.

Jelenlegi elnök : Gróf Dessewffy Emil.
 „ másodelnök : Bárá Eötvös József.
 Titoknok : Toldy Ferencz.

Alapítók :

V. Ferdinánd Csász. kir.	Pf.
Pelsége	10000
József Főherceg Nádor	10000
Károly Főherceg	10000

Gróf Széchenyi István	60000
Herceg Batthyány Fülöp	40000
Gróf Károlyi György	40000
Gróf Teleki József	36000
„Hunyadiak kora“ után eddig	7637
Ismét	2000
Karácsonyi Goldó	30000
Gróf Károlyi István	20000
Gróf Andrássy György	10000
Gróf Széchenyi Pál	10000
Gróf Batthyány Iván	10000
Uj. gr. Eszterházy Mihály	10000
Uj. gr. Eszterházy Károly	10000
Gróf Károlyi Lajos	10000
Sándor István	9807
Gróf Vay Ábrahám	8000
Gruber György	6600
Kovács Károly	6000
Gr. Teleki József, Ádám, Sámuel és László	5000
Péczei József	5000
Gr. Nádasdy Ferencz	5000
Gr. Pálffy Ferencz és János	4000
Gr. Keglevich János	4000
Gr. Eszterházy Miklós	4000
Gr. Pálffy János	4000
Vitéz József	3167
Marczibányi nemzetség	3122
Gr. Cziráky Antal	3000
Jerney János	3000
Gr. Dessewffy Emil	3000
Gróf Pálffy Eufémia	2500
Gróf Zay Károly	2000

Borura derű! — ezt választá a Magyar Tudós Társaság jelszavául, midőn csaknem három évtizeddel ezelőtt hazánk nagyjainak szent lelkesedése által megalakult.

„**Borura derű!**“ kiálthatjuk fel most, talán méltóbb joggal, midőn tiz évi élettelenység, tetszhalál, vagy legalább szótalanosság után a fejedelmi szó újra visszaadá e nemzeti intézetet az életnek, midőn a megritkult sorokat újra megnépesedni látjuk, s a néma termekben újra a szellem és tudomány választottainak vezérszavait hangoztatni halljuk.

Szellemi emelkedésünk egyik legnevezetesebb tényezője, a magyar Tudományos Akademia, december 15-én s a következett napokon, midőn 10 évi sajnos szünetelés után tartá ismét első nagy-gyűlését, egy új működési korszak küszöbére lépett — s nemzetiünk jövője iránt kebleink ismét új reményekkel telnek meg!

Hadd mondjunk el ez alkalommal ismét néhány dolgot, a mit mindenki tud, vagy mindenkinek tudnia kellene — de a melyeket eléggé ismételni nem lehet.

Midőn gróf Széchenyi István — kinek neve minden ujabbkori életrevaló nemzeti vállalattal elválhatatlanul össze van kötve — s vele együtt azok, kik példája által lángra gyultak, az Akademia megalapításához járultak nemes áldozataikkal: jól tudták, hogy ez által a magyar nemzeti miveltségnek kiinduló pontját, mintegy szegletkövét alapították meg.

Alapítók :

Sz. kir. Buda városa	Pf.
Bárá Prónay Sándor	2000
Ürményi Ferencz	2000
Tököllyi Szabassz	2000
Pyrker László	2000
Szentiványi Bogomér	2000
Borsiczky tanár	2000
Torontálvármegye	1464
Caecolics János	1009
Neczpáli Justh Gábor	1000
Pallfay Inkey Imre	1000
Pápai Sámuel	1000
Bárá Mandell Károly	1000
Kopácsy József	1000
Jankovics Miklós	1000
Villax Ferdinand és a zirczi apátság	1000
Flume városa	1000
Nyitra vármegye	1000
Kovács János	1000
Nákó János	1000
Forgó György	1000
Gorove László, Lajos és Károly	1000
Sámuel Alajos	1000
Nyiregyház városa	1000
Heckenast Gusztáv	1000
Farkas Sándor	940
Kőrösi Csoma Sándor	940
Fehérmegye	610
Bárá Szepessy Ignác	600
Komárommegye	530
Házy Alois	505
Szilasy János	500
Schechovics, kanonok	500
Bácsmegye	462
Vághy Ferencz	400
Bujanovics Sándor	400
László Ágoston	400
Krumholz János	400

Tomori Anasztáz	400
Nagy Károly több ízben	300
Szabadka városa	300
Kovács Tamás	231
Győri evang. gyülekezet	231
Vitéz József	220

Márton János	300 db. arany.
Kovács Miklós	100 „ „
Pfeifer Ferdinand	40 „ „

Vedres István	200
Döme Károly	200
Nagy-Szombat város	200
XVI. Szepesi város	200
Berzsenyi Dániel verseiből	200
Vrányi Argyr	200

Bárá Sina Simon 80000 pft.

Tudták ők azt, hogy a nyelvnek és — a mit a nyelv képvisel — a nemzetiségnek leghathatósabb gyámola, életének föltétele: a nemzet kebeléből kifejtett irodalom; az irodalom, mely egyfelől a tudomány időnkénti vívmányait az életbe átültetve, a magyart az összes emberi művelődéssel lépést tartani segítse; másfelől a nemzeti jellem vonásainak s kedélye nyilatkozatainak hangot adva, a nemzeti öntudat ébrenmaradását eszközölje.

Ezen irodalom felvirágoztatására, kalauzolására s jó irányban vezetésére lön életbeléptetve a Magyar Akademia, melynek feladata nem volt más, mint a tekintélyesebb irodalmi erőknek egybeesportosítása által, az irodalmi életnek mintegy gyupontját képezve, a közművelődésre nyomos és irányadó befolyást gyakorolni. Tehát ez intézet most már nemcsak jelen és jövő szellemi lételünk leghatalmasabb rugója, de egyszersmind a multnak ránk szállott egyik legbecsesb hagyománya s annál fogva legföltendőbb kincse.

Nem czélunk ezuttal a Magyar Akademia három évtizedes közhasznu működésének történetét adni, csak irányát s munkálkodási körét meghatározó bel-szervezetének főbb pontjait kívánjuk vázlatosan érinteni.

A szabály szerint Pesten székelő, s Ö. cs. kir. *Apostoli Felsége* különös ótalma alatt álló Magyar tudományos Akademia gróf Széchenyi István nemeslelkű ajánlata folytán, ki e végre egész esztendei jövedelmét, 60,000 pengő-forintot, adományozott *) — 1830-ban alakult meg, s fényesebb szentesítést nem nyerhetett, mint hogy akkori uralkodó V. Ferdinánd Ö. Felsége trónralépte alkalmával a nemzet részéről nyerendett szokásos koronázási-díj felét a Magyar Akademia pénzalapjának gyámolítására ajándékozta, miért az országgyűlés a királynak a nemzeti intézet iránt tanúsított jó indulatát az 1830-ki 4-ik számú külön törvényezikkel köszönte meg.

A magasztos példák követőkre találtak, s a tulsó lapon egymás mellé állítva, olvashatók az Akademia eredeti s későbbi főbb alapítóinak tiszteletreméltó nevei, kik időközönként kisebb nagyobb adományaikkal járultak a nemzeti művelődés e szent oltárához. Csupán a nagyobb adakozások özvejét közölhetjük, azonban a kisebb adományok, melyeknek sorozatát e helyen el kelle hagynunk — ép oly mértékben hívják fel becsülésünket, tudván azt, hogy „mindegy az áldozat, ha mindene az áldozónak.“

Mellőzvéen tehát ezuttal történetének főbb vonalait, lássuk legujabban megerősített alapszabályainak rövid ismertetését:

A Magyar Akademiának külön dicső hivatása a *tudomány és szépirodalom* művelése és terjesztése; a *magyar nyelvnek* egész gondnal csinosítása és gazdagítása, mely czélra mind tudományos vizsgálatok és kísérletek eszközésével, mind eredeti munkák iratása, s ó- és ujkori remekírók lefordítása által igyekszik az irodalmi munkásság ébresztésére és táplálására hatni; az éven át megjelent jelesebb műveket szintén megjutalmazza, saját munkássága eredményeit havifüzetekben és évkönyvekben bocsátja közre. Tudományos czélból utazásokat tétet. Szóval, a vallás és politika kizárásával minden tudományos és irodalmi ágban a magyar nemzet kebelébeni előmozdításán törekedik; mi végre hat osztály van benne megállapítva: 1) A nyelv-tudomány és szépirodalom, 2) a bölcsélet, 3) a törvénytudomány, 4) a történetírás, 5) a mennyiségtan, és 6) a természet-tudományok osztálya.

Áll pedig az Akademia, elnökből és alelnökből (kik közül egyiknek mindig Pesten kell lakni), 25 igazgatósági, 24 tiszteleti és 42 rendes tagból; határozatlan számú levelező-tagokból, titoknokból, jegyzőből s a szükséges irodai és szolgáló-személyzetből.

A huszonöt tagu *igazgató-tanács*, melynek kötelessége az Akademia gazdaságára s külső állapotaira felügyelni, még az Akademia megalakul-tával, az ország előkelő és tudománykedvelő férfiai közül választatott, s támadt üresség esetén magát ismét választással egészíti ki. Hogy az igazgatótanács végzéseinek érvénye legyen arra, legalább 9 tag jelenléte kívántatik.

Az Akademia közvetlen vezérlete az *elnököt* illeti, ki az üléseken elnököl, s az Akademiát a hatóságok és mások irányában képviseli. Távolléte — vagy egyéb akadály esetén — helyét az *alelnök* pótolja. Az elnöki és alelnöki hivatalra az igazgatótanács *három évenként*, vagy időközben történt üresség esetén is, három-három tagját hozza javaslatba, kik közül egyet-egyet kinevezni *Ö. cs. kir. Apostoli Felségének* van föltartva.

A *tiszteleti tagok*, kiknek száma a 24-et meg nem haladhatja, az illető osztályok javaslatai alapján oly magas állású férfiak közül választatnak, kiknek megnyerése által az Akademia tekintélyének s javának öregbítését várja, — vagy oly írók közül, kik a nemzeti tudományosság körül maguknak érdemet szereztek. Az elnökök akadályoztatása esetén osztályülésekben

és bizottmányokban az előülés a tiszteleti tagokat illeti, kik ott és az összes ülésekben különben is szókkal és szavazattal bírnak.

A szám szerint 42-re szaporodható *rendes tagok* szintén az illető osztályok javaslataira szótöbbség útján választatnak s a nagygyűlésen összes és osztályülésekben szavazattal bírnak.

A *levelező-tagokat*, kiknek száma meghatározva nincs, hasonlóképp az osztályok javaslataira a szavazható (tehát a tiszteleti és rendes) tagok többsége választja; ide vagy a tiszteleti tagok sorába oly *külföldi* írók is bejuthatnak, kik vagy a tudományos világban elismert nevet szereztek maguknak, vagy hazánkat különösebben érdeklő munkákkal a megtiszteltetésre méltókká lettek. A *titoknok* és *jegyző*, kik az egylet levelezéseit s jegyzőkönyveit illő fizetés mellett viszik, a rendes tagok sorából, az igazgatósági, tiszteleti és rendes tagok vegyes ülésében választatnak.

Mindezen választások pedig megerősítő kinevezés végett a magyarországi cs. kir. Főkörmányzó, mint fejedelmi helytartó elé terjesztendők.

A *főkönyvtárnokot* a gróf Teleki-nemzetiség alapító ága; az alkönyvtárnokot és könyvtártisztet az Akademia, nem különben saját kebeléből, összes ülésben szavazattöbbség útján választja.

Az *elnök*, *alelnök*, *igazgató*- és *tiszteleti tagok*: állásuk méltóságában lelik fáradozásuk jutalmát. A rendes tagok a társulati pénzalap erejétől telhető számban vonnak fizetést, és pedig 800—500, vagy 300 fítot, és ezt oly arányban, hogy egy hatoda a fizetett rendes tagoknak a legmagasabb, két hatoda közép-, és három hatoda a legalsó évdíj-mennyiségben részesüljön.

Az *osztályok* egyenkint vagy összesítve, havonként sorjában egy-egy vagy ha kívántatik, több ülést is tartanak, melyekre az illető tiszteleti és levelező-tagok hivatalosok a Budapesten lakó *rendes*-tagok ellenben megjelenni kötelesek; gátoltatásuk esetén az elnöktől felmentesítést kérve. Az osztály-ülések tárgyai: értekezések tagok- vagy nem-tagoknak benyújtott dolgozatai; tudományos indítványok, jutalomügyi és választási előkészületek. A végzések érvényére legalább *öt* tag jelenléte kívántatik.

Az *egész Akademia* havonként legalább egy összes ülést tart, melynek tárgya az osztályi jegyzőkönyvek olvasása, emlékbeszédek, az egész társulatot illető indítványok, osztályülések által ajánlott vállalatok, jutalmak, s bármely, igazgatósági intézkedést igénylő dolgok tárgyalása. Végzései érvényére legalább *kilencz* szavazó tag jelenléte szükséges.

Az *Akademia* továbbá minden évben *nagygyűlést* tart, az elnök vagy alelnök személyes vezetése alatt, mellyen a vidéki rendes tagok is tartoznak megjelenni. Ez választja az új tagokat, itéli el a jutalmakat, s tüzi ki az illető osztályok ajánlataira az új jutalom-tárgyakat. A nagygyűlést mindig ünnepléses *községülés* követi, mellyben az igazgatótanács s az Akademia tiszteleti-, rendes- és levelező-tagjai vesznek részt. E gyűlésben (melly az idén, oly hosszas megszakadás után, mint említők, *december 21-én* fog tartatni először) olvassa fel a titoknok az Akademia esztendei munkálkodásáról szóló évi jelentését; tartanak emlékbeszédeket az elhunyt tagok felett, — osztják ki a jutalmakat, hirdetik ki az új választásokat, s olvasnak tudományos és költői műveket.

Ezek a Magyar Akademia belszervezetének alapvonásai a legfelsőbb megerősítést nyert s a mult napokban közzétett alapszabályok szerint. A főváros közönsége jelenleg egy tíz év óta nem látott, de annál kedvesebb tüneménynek örvend e hó 15-e óta, falai közt üdvözölhetvén a magyar tudományosság képviselőinek gyülekezetét. A nagygyűlés egyre tart s halmaz teendői, újra rendezésének nagy munkája a dec. 21-én nyilvánosan tartandó közgyűléssel fognak ezuttal bevégezödni, hol a tudományosság iránt figyelemmel viseltető közönség meleg részvételével reménylünk most is, mint hajdan, találkozhatni. E nagygyűlés egyik fő teendője: a társaság rendkívül megritkult sorainak okos és igazságos választások útján betöltése. Hogy erre milly kiáltó szükség van, el fogja ismerni mindenki, a ki meggondolja, hogy a magyar Akademia, mely 1830-ban történt megalakulása óta 1847-ig már 73 tagot vesztett (kiknek helyei azután az évenkénti választások alkalmával betöltöttek:) az utolsó (1848-ik évi) nagygyűlés óta közel 90 tagtól lön megfosztva halál, lemondás és kiköltözés által. Tíz év óta nem történtek új választások s egyes tudományos osztályok csaknem egészen kipusztultak; pedig nem fogunk csalatkozni, ha azt állítjuk, hogy a haza ujabbkori tudományos nemzedéke a választóknak most bővebb működési tért nyújt az egyes szakok betöltésére, mint a korábbi időkben, mellyben az irodalmi munkálkodás — bármit szeressenek is némelyek állítani — mindenesetre szűkebb határok között mozgott.

Maholnap közölhetni fogjuk tehát az Akademia kiegészített teljes névsorát, hadd ismerjék a legtávolabb körökben is azon hazánkfiak neveit, kik nem kérés vagy pártfogolás útján, hanem a szellem szelid fegyvereivel kezökben, önmunkásságukkal, öndemeikkel törtek maguknak utat a kitüntetés e szép polczára.

Elég legyen jelenleg azon érdemekben gazdag férfiak neveit elősorolni, kik az Akademia élén állva, hazafiúi buzgalmukkal s hathatós befolyásukkal az intézet eddigi lételét, anyagi fennmara-

*) Azon lelkesítő pillanatot, midőn a tette buzgólt lánglelkű s férfikorának küszöbén állott gr. Széchenyi István az ország teremében ez ajánlatát kimondá, lapunk már korábban megörökíteni törekedett. Lásd „Az első alapító“ című cikkemet, s a hozzá tartozó rajzot V. U. 1857. é. számában.

dását biztosították — miről soha sem lesz szabad megfélemlkeznie a hálás utókornak!

Az igazgatótanács tagjai a jelen nagygyűlés beálltáig ezek valának: Gróf Andráshy György, Bartakovics Béla, Bartal György, gróf Cziráky János, Deák Ferencz, gr. Desewffy Emil (elnök), báró Eötvös József (alelnök), herczeg Eszterházy Pál, Fáy András, gróf Károlyi György, gróf Károlyi István, Kubinyi Ágoston, Majláth György, báró Prónay Albert, gróf Reviczky Ádám, herczeg Scitovszky János, báró Sennyey Pál, gróf Széchenyi István, Szögyény László, gróf Teleki Domokos, Vághy Ferencz.

Titoknok: Toldy Ferencz.

Hátra van még, egy fő dologról emlékeznünk, e legelső hazai intézetünk anyagi állapotáról. Ismernie kell mindenkinek, minő eszközökről rendelkezik az Akademia, hogy nagyszerű czéljait sikeresen életbe léptethesse? A lefolyt három évtized alatt összesen 144 alapító többet mint 450,000 pftot adományozott az Akademiának. Czikkünk elején olvashatók azon adakozók nevei, kik nagyobb összegekkel járultak e szent czélhoz — mindössze mintegy 80 név e haza millióinak sorából! s e 80 ember áldozatkészségéből támadt az Akademia eddigi alapvagyonának több mint négyötöd-része! Tisztelettel hajlunk meg e hazafiúi buzgalom előtt, tiszteljük a csekélyebb mértékben adakozni képeseket is — de ama névsorból kitűnik egyszersmind, vagyonosb honfitársainknak milly csekély része járult eddig e legfenségesebb intézetünk gyámolításához, s milly jogszerű és méltó azon reményünk, hogy megnyervén ez intézet immár a Felség akaratjából újabb megerősítettését, az önérdékét bölcsen felfogó hazafiúi indulat az Akademia alaptökejét rövid idő alatt meg fogja kétszerezni, — hogy azon szép fát, melyet elődeink a kezdet mostohaságai között ültettek, most a gyümölcsözés áldást ígérő korszakában tengődni, elpusztulni nem fogja engedni. A Magyar Akademiának, hogy sokoldalú feladatát, a kor kívánalmaihoz aránylag sikeresen megoldhassa, legalább 50—60,000 pft. évi jövedelemre van szüksége!

Ime előttünk a dicső példa! Ime elkezdé az újabb adakozások sorát báró Sina Simon — nagyszerűen, nevéhez méltóan!

Az oltár tüze meg van gyújtva, — áldozatok!

A Sárret régiségei. *)

VIII. Egy irat 1697-ből.

„Lőn pedig, hogy az Isten e mi kedves Hunniánkra árvizet bocsáta vala a török képében, hogy lakolnánk bűneink nagy volta miatt mind örökké Sok kegyetlenséggel illeték pedig az nyomoruságos lakosokat, ki-vált azok az csunya képi tatárok, mik fakorbáccsal kiozták, ütötték, verték, egy öreget pedig halálra verték, azután megmesztelenítették, hátából szíj-ját vágának vala, — ez az kinhalált kóztolt szegény Berettyó-Ujfaluban laka, jöven innen mihozzánk az tatár feles számmal, Földesen át, az mi nyomoru-ságos falunkba (Tetétlen), hol csak pusztaságot talál vala (Tetétlent a török pusztitá el 1686-ban); mind lovon voltak, és nagyon megharagudott az Murza vezér, hogy semmink sem légyen, és erős parancsolatba hiv engemet tolmács által, hogy mennek vele vezetők, pedig az gonosz lelkű ember tudta, hogy sok magyar tatár vezetője volna, nagy siránkozásra, rimánko-dásra nem hajtva az nagy véres szakálu Murza elhűszolt Debreczen felé, ottan a város alól meg visszafordítottak sok foglyokkal a vér völgye felé, mellyre nagy sokaság volt menendőben debreczeni becsületes polgárokból bujdosás végett az tatár elől, az tatárság azoknak elébe került, és sokat le-vága vala közülök, úgy hogy a sok hót testektől aligsigalig járhatánk vala

Eleresztésemet kívántam a Murzától, de ő ezért reám haragot vetvén meg-korbácsoltatott, úgy hogy a vér patak módjára folyt le hátamról; — fenye-getést vettem a gonoszoktól, hogy megölnének, ha elkiváncoznám, szívem keserűségében neki busultam magamat, hogy szinte meghalnék, mivel hogy pedig irástudó ember voltam, az Murza sokat iratott velem az basa nevében Debreczen alól, hol táborot járt vala, az falukba eleségért, a ki nem teljesíté vala, megöleté, vagy karóra huzatá

. nagy nyomoruságom után egy egész keserves esztendő elmúlásá-val szabadulást vevék az basától Eszékből, mert az Murza Bösörmény fel-prédálásakor egy vitéz hajdutil halált vett vala; — lakostársaim nehezen gondolták, hogy ki legyek én, nagy sirások közt nyakamba borultak, hogy ime egyszer itthon vagyok

Nagy nyomoruságból immár szabadulva
Itthon vagyok végre kedves Hunniámba.
Az török, az tatár engem kintzott vala
De az életemet el nem vevé vala

Die 16 Decembri 1697 Bóka János m. k. —“

Eddig a levél; melly eredetiben egy ívre terjedő lehetett, negyedrébte

varrva; de fájdalom! — valaki haszontalanságnak tartva — eltépte; belseje egészen hiányzik, némelly helyen a régiség miatt olvashatatlan; azért tettem helyel-helyel pontocskákat, hogy ott vagy nem olvasható, vagy elszakadt, különben az irás gyakorlott kézre mutat, csak hogy a sok czifraság, melylyel a betűk leírva vannak, nem engedik meg, hogy könnyen olvasható legyen; — írja, hogy miféle állásu s állapotu lehetett — nem tudatik; utódai — leány-ágon — még vannak, s azok földmivesek; talán íródeák vagy jegyző lehetett, mert versében, melly az irat végén 5 strófából áll — de a melly a régi-ség miatt alig olvasható — gyakran emlegeti Tinódit. Papp Zsigmond.

Magyar oklevelek a török világból.

(A. XVI. és XVII. századból.)

(Folytatás.)

V.

My az Hatalmas és győzhetetlen császáruk Végh Eger varanak Tisza és Duna közöt való Heleinek es Hadainak Gondviselő ura es parancsoloja Tekintetős es Ngos vitezlo Aly pasa feo Kaimakanja vitezlo Kara Ibrahim Aga.

(Következik az aláírás.)

Te meg nevezöt Rosnjon levő s lakozo papista pap, annak előtt levő Hatalmas es vitezlo Divanjosunk egjenlo akaratiából, hit level ereje által Rosnjo varasara jutél lakni es ot mind ez ideig Hatalmas csaszarunk hüsegös arniéka es erős karia alatt bekesegben laktal. Most pedig magadban föl fu-valkodva, ugi iteled hogi immar ez országban az Hatalom awagi birodalom te read szállott, es ugi cselekednel minn akarod . . es Hatalmaskod erőszakal a szegenisegöt akarod pusztitni es hitökböl teriteni az orszagot rontatni a ket Hatalmas csaszarok karara. Miért beket nem hadsz hogi kiki maga hitében éllien, meliben születetöt, hanem most te erőszakkal akarod masokat hitökböl el ki teritenj, kiért In. megbüntét, azért ha fejed, eletöd szeretöd, az szegenisegnek beket hagj, hogi kiki elien hitivel mind ez ideig es Hatal-masagodnak veget vetvén ilien dolgoktul megszünj es éj békevel, mivel Hala Innek vannak Eger varaban oli vitezlo s Hatalmas urak az kik neköd parant-solnak, mert ha beket nem akarsz hadni az szegenisegnek maskepén beszél-lünk veled. Awagi hogi jöj be es feleli meg hogi te magadat hodulatlannek tartvan es erővel Hatalmaskodol, awagi hogi az nalah levő hitlevelet sietseggel küld bé es magadat is lasón lasán kezben keritvén cselekedetödnek jutalmat vesződ, mert el higi, medigh Végh Eger varat az Hatalmas es Győzhetetlen Török csaszar birja, adigh egi volt pap embernek nem engettetik az biroda-lom awagi hitrei hajtogatas. Iratot Veg Eger varaban, die 27 April 1663. Idem qui supra.

Kulcsim: Rosnjo papista papnak adasek ez parantsolo uri czimerös levelünk. (P. H.)

Hatirat: Traditae sunt mihi literae per famulum Michaelis Basso, Agria missae, quae qua ad R. P. scriptae sunt, easdem in manus proprias eidem tradidi. Gregorius Thaisz, Iudex Rosnaviensis.

VI.

My az Hatalmas és győzhetetlen Török császáruk Végh Eger varanak Tysza es Duna közöt való hélejn és hadajnak Gondviselő ura es parancso-loja Tekintetős es ngos vitezlo vezér Memhet passa.

(Következik pecsét és aláírás.)

Adjok tuttokra és értékre mindeniknek az kiknek illjk ez uri czimö-rös levelünknek rendiben, úgy mint Hatalmas Tündöklő es virágzó győzhe-tetlen Török csaszarunk szarnja s bottja es birodalma alatt levő Tekintetős es ngos Basaknak, Begöknak, Olaybegoknak, Agaknak es minden tisztben es meltosagban heljhezettöt ur jo akaroinknak, mezöt pusztat njargallo uton es utfélén szerénjen vigyazo lovas es gjalogh csatat probalo erős vitezöknak es azoknak előttök járó feo Hadnagjoknak, Kalahuzoknak es Racz Martono-soknak, Hogy az hodulatlansagrol, akarvan es akar Rosnjo varasara az pa-pista papok papsagra es lakoul jünny bekesegül es megh maradasnak okaért az melliet mi is uri Török hitünkre embersegünkre fogadunk, hogi ez megh-nevezöt papista papok bizast hiedelömmel lakoul Rosnjóra jöhessen es ho-dulhasson ez uri czimörös levelünk ereje által; minek okaért kérem mind az folljul megnevezöt vitezlo feo rendeket, hogi az meghnevezöt papot az eo uttjaban jartaban es lakoheljeben megh ne bantsak mivel Hatalmas csasza-runk szarnja ala fejet hajtot es köntöshöz ragaszkodot, melire képest attam-nekj ez uri czimerös hit levelemet, es ez nagjób bizonsagnak es meltob l. hitelnek okaért az magam urj pecsétemmel confirmaltam es condecoraltam, Költ Végh Eger varaban, 1657 anno marcy 9 dik.

VII.

My az Hatalmas és Győzhétetlen Csaszarunk végh Eger varanak Tysza és Duna közöt való Heleinek és Hadainak gondviselő ura és parancsoloja, Tekintetős és ngos vitezlo vezér Muszli passa. (Következik az aláírás.)

Ti meghnevezött Rosnjo varosi birak és polgarok fejétök életötök vesz-tése alatt parancsollok, se orat, se napot ne variatok, mihelt ez parancsolo uri czimerös levelünkét lattjatok ottan mindiart sietségél hova hamarab kül-gietök bé ez uri czimerös levelünk éréje által varostokban lakozo Vilhém Gergelit es az pénzt hozza bé melliel ados. Mert rea panaszt tévé, ezt el né halgassatok az siketségré né vigietek, mert ha él hal-gattjatok, él hidgiétek az summatokból fogattjok ki, az dolgot pedig szaz tallér birsag alatt parancsollok, az szöméitökét föl nyisatok hogi megh né bannjatok, ez uri czimerös levelünkét is my bevariok. Iratot Veg Eger va-raban, die 10. Januarii 1676. Idem qui et supra.

Kulcsim: Rosnjo varosi biraknak és polgaroknak adassék.

(Vége következik.)

*) Lásd V. U. 12., 18., 25., 32., 43., 50. számait.

T Á R H Á Z.

Szentpétery Zsigmond temetésén.

December 15-én délutáni órákban temették el Szentpétery Zsigmondot, ki mint nemzeti színházunk veterán tagja, saját szerepkörében egyetlen s felülmulhatatlan volt.

1856-ban a „Vasárnapi Ujság” Szentpéteryt az „öreg Zách”-ot ábrázoló jelmezes képben mutatván be olvasóinak, ez alkalommal mintegy bal-sejtelmekkel telve e kérdést tévé fel:

„Ha majd egykor Szentpétery nem lesz, ki fogja az ő helyét betölteni?” És felelé: „Szentpéteryt nem fogja pótolni senki. Általa egy egész szerepkör él, ő vele egy egész szerepkör tűnik le a színpadról, mint letűnt Megyével is, kinek szerepei vele együtt vannak eltemetve. Támadni fognak új tehetségek, kik új mezőn új babérokat szereznek, s eddig figyelemre nem méltatott alakokat ismertekké tehetnek, de Szentpétery szerepeit ő utána fel nem eleveníti senki.”

E jóslat, sokkal korábban, mint akkor vélni lehetett, beteljesedett. — Szentpétery nincs többé! A tősgyökeres magyar életből vett élethű alakok nem bírnak hozzá hasonló képviselőt a színpadon. A kedélyes apák, aggodalmas nagybátyák, nevetséges helyzetbe jutott vén férfiak, tekintélyt követelő alispánok, kedélyes megyei táblabírák azon alakban, mint Szentpétery őket elénk állítá, végkép letűntek a színpadról. A színház közönsége ezután, ha az elészámolt nemből valamely sikerült alakot, vagy csak egyes szerencsésen utánzótt vonást is fog látni, mindannyiszor vissza fog emlékezni elhunyt kedvenczére, s elmondja: Hát még az öreg Szentpétery! ha ő adhatta volna e szerepet!

De ne legyünk önzők. Ne beszéljünk még ma legalább a jövőről, midőn lelkünket a pótolhatatlan veszteség fájdalma elfoglalva tartja. — Szenteljük e sorokat kizárólag a megsiratott halott emlékének. — Most! midőn még szemünk előtt látjuk elvonulni a gyászos ravatalt; még előttünk lobog a fáklák vöröslő világa; halljuk a harangok zugását, a trombiták temetkezési zenéjét, a lelkész búcsuzató szavát, s végre a koporsó fedelének tompa dobogását, midőn a hideg és fagyos göröngyök azon férfi porló maradványira hullanak, ki míg élt, mindnyájunk szeretetének méltó tárgya vala.

Egy régi közmondás szerint: midőn elkészül a ház, bele költözik a halál.

A nemzeti színház épülete 1837-ben felemelkedvén, falai közé a színészvilág elszórt jelesei, mint régóta keresett házi tűzhely mellé, összegyűlekezének.

És ez idő óta félelmetes következetességgel dul e lelkes család között a halál. Pestváros lakói megdöbbenőleg rövid időközök után már hetedszer sereglének egybe e halottas ház előtt.

A sort egy ifjú nő, Hubenayné kezdte, ki élte legszebb virágában, midőn a közönség kedvence kezdte lenni, elköltözék közölünk. Utána mindjárt Megyeri óriás árnyéka húzódék el szemünk előtt, ott hagyván emlékét azon márványlapon, melyre művészi világunk történeti neveit véssük fel. A következő években a vihar zugásával versenyző Lear király: Bartha, az örök ifjúság titkát bíró Figaro: Szerdahelyi, a cselszövényeket művészettel üző Jago: Fánchy, s ki népdalaink melódiáit legelőször hozá színpadra Egressy Béni... „ajánlák magukat a közönségnek,” mint a hogy egyszer Shakespeare azokról mondta, kik meghaltak.

Ezen ház csarnokából vittük ki Lendeyt, kinél egykor senki sem tudott szíveinkhez édesebben szólni, s kinek sírját még csak a mult nyár verte fel először zöld gyepével.

És ime még le sem tölt a gyász éve s már a mi békeszerető hű öregünk, Szentpétery hagy el bennünket! Elutazott ugyanazon fekete posztóval bevont kocsin, melyen társai előre mentek.

Kisérői a főváros leglelkesebb lakói voltak. Csendes és hallgatag tömeg, mely, úgy látszott, mind ugyanazon szomorú család tagja. A páholyok, földszint és karzatok látogatói egymásra ismerének. Összegyűlekeztek még egyszer és utoljára, hogy vég búcsút vegyenek attól, kinek évek sora alatt annyi élvezetet köszönhetének. A távozót a nemzeti nyelv és művelődés hű terjesztői, az írók és színészek faklyákkal kísérik, s a nemzeti színház igazgatója, mint a gyászoló család fejéhez illet, közvetlenül a koporsó után követé a menetet. — Nehezen fogunk hozzá szokni a gondolathoz, hogy a kit mindnyájan szeretünk, így örökre elveszthessük.

És mégis úgy van: meg kell válnunk ama biztató öntudattól, hogy oly művészt birunk, mint Szentpétery volt. Ő nincs többé! Elment, s csak hire és dicsősége maradt hátra!

Ama friss babér koszoru pedig, melyet koporsója felett láttunk, jelképezze mindnyájunk hódolatát a muzsák azon felkentjének irányában, ki e napon pályafutását bevezette.

Szentpétery Zsigmond született Rohodon Szabolcs vármegyében jul. 31-én 1798. Először színpadra lépett aug. 19. 1815. Meghalt dec. 13. 1858. Áldás emlékeztérére!

—ffy.

Kakas Márton a színházban.

LXXXVI. Levél. Medea!

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer a régi világban egy híres bicskás,

a kit úgy hítk, hogy Jázon. Akkoriban még a lóköltőket hősöknek nevezték, s a lopás tudománya virtus volt. — Ennek a betyárnak tudomására esett, hogy egy Kolkhisban lakó híres birkásnak van olyan birkája, a mi arany gyapjat ad. No azt hát el kell lopni. — Egynehány betyár mindjárt mellé is állt, a kik úgy nevezték magukat, hogy Argonauták s elindultak, a birkát ellozni. De nagy volt a baj, mert a gazda harapos kutyákat tartott, a miktől nem lehetett a gyapjuhoz férni. Ekkor Jázon körülfogta a birkás leányát, ez volt az a Medea, a ki híres méregkeverő lévén, azt tanácsolá Jázonnak, hogy főzzön meg spongyiát zsir-

ban, vesse azt a szelindeknek, attul majd megpukkad; ezért a jó tanácsért Jázon azt igéri Medeanak, hogy majd elveszi feleségül; hanem persze, a mint a birkát ellopta, otthagya a leányt s odább állott az arany subagallérral.

De Medea nem hagyja abba a dolgot, hevenyében két felnőtt gyermeket szül Jázonnak s azokkal utána iramodik a hűtelennek, a kit épen akkor csip nyakon, mikor már harmadszor hirdetteti ki magát egy új menyasszonnyal a rácztemplomban.

Ebből aztán nagy skandalum lesz: Jázon nem akar a gyerekeknek tartáspénzt fizetni, az anyjokkal gorombáskodik; Medea pedig nem érti a tréfát, s hogy megboszulja magát, Jázon menyasszonyának egy krinolint ajánl, a miben az természetesen meggyulad és nyomorultul megég; a két gyermeket pedig diriből darabra tépi, úgy hajigálja be az apja ablakán; s mire a policzia előszalad, hogy megfogja, akkor már ő gőzhajón ül s megmenekül, soha sem kapják meg.

Mint látni való, ez valódi klasszikus darab; egyébiránt a közönség megnyugtására annyit mondhatok, hogy a feltráncsított gyerekeket nem ették meg. Csak ez az egy hiánya van a darabnak; a mi annak hatását tetemesen növelné. Millyen pompás cím volna ez a színlapra: „Medea, vagy a kis gyerekek husából készült vetreze!” Hah!

Kakas Márton.

A növények száma.

A növények neme, faja, családja számát, valamint azoknak a föld különböző részeire és ezek vidékeire felosztását tudni, úgy hiszszük, mindenkire

A Niagara vizesése Amerikában. — (Lásd a szöveget 604. oldalon.)

nézve érdekes. — A föld fölületének csak egy harmadrésze van növénytanilag megvizsgálva, s ez is csak igen fölületesen. Turan, Iran, China, Ausztrália és Afrika e tekintetben még csaknem egészen ismeretlen.

Harminczhét évvel ezelőtt *Decandolle*, a földön levő minden növényfajok számát összesen 100,000-re teszi, mely számot *Steudel* 1855-ben 145,000-re tette. E szám azonban szorosabb vizsgálat után kicsinnek tűnik föl; mert ha fölveszszük, hogy Németországban 3500 virágos növényfaj él, akkor az egész földgömbön 68,000-nek kell lenni. A forróégövi tartományok azonban még gazdagabbak, p. o. Chili 7000 □ mfdön 2000 sajátos növényfajt számlál és így Amerikának a forduló sarkon belől eső része maga 100,000-et bír felmutatni. E számításokba azonban még nincsenek fölveve a lopvanószók fajtái. Ezek közt *Steudel* a mohákat 18,000-re, a harasztokat 11,000-re, az ismert gombákat 24,000-re, a moszatokat 9000-re teszi, úgy hogy a lopvanószók fajainak egész számát 66,500-ra számítja, mi azonban szintén kevés. És így mindent összevéve, mintegy 400,000 növényfajt lehet számítani a világon.

Ha fölszámítjuk, hogy csak az ismert mohák fölfedezésében 200 év alatt 200 fűvész fáradozott, akkor elképzelhetni, hogy a még nem ismert növények fölfedezése mennyi idő- s fáradságba kerül.

1754-ben *Linné* 7728 fajt, 1801-ben *Persoon* 21,000-et, kilencz évvel később (1810-ben) *Dennstedt* 25,204-et, 1828-ban *Sprengel* 36,000-et, 1840-ben *Steudel* 87,000-et és már 1855-ben 145,000-et számított mint ismerettest. Ebből is láthatni, mily nagy haladást tett a jelen század a növénytanban. Érdekes lesz itt megjegyezni, miszerint *Theophrastus Eresios*, a régi kor legnagyobb fűvésze, *Krisztus* előtt 371 évvel, csak 450 növényfajt ismert.

Ha már csak az ismert fajok megszámlálása annyi nehézséggel jár, még nagyobbra akadni a nemek és családok elkülönítésében. Ez utolsóból 200-nál többet lehet fölvenni, oly szám, melyet már a jövő fölfedezések aligha fognak sokkal nagyobbítani.

Hogy mily különbözőleg rendezék a nemeket, kitetszik abból, hogy 1797-ben két fűvész közül az egyik 1436-ra, a másik 2125-re tette a nemek számát. Harmincz évvel később *Sprengel* (1827) 3769-et hozott fel, mi 4 év múlva 4119-re szaporodott, úgy hogy ma már 5000-et számítnak. Ez egész mennyiség egy tizedrészét a gombák teszik és, mint *Humboldt* mondja, a fajok számai ugy aránylanak egymáshoz, hogy a föld valamely vidékén, ha egy faj számát tudjuk, az ott tenyésző egyéb fajokat is kiszámíthatni, mert a föld természetana ép ugy bir számi elemekkel, mint a világrendszer. Ámbár a szerves élet országában a matematikai törvények igen háttérbe szorítva lenni látszanak, de azért mégis meg vannak ott.

Irodalom és művészet.

○ *A „Falusi Gazda”* című gazdasági hetilap új előfizetési felhívásában, a szerkesztő *Érkövy Adolf* ur elmondja, miszerint „azon növekedő részvét melylyel lapunk a gazdaközönség részéről folyvást találkozik, azon hiedelemben erősítvén meg, hogy lapunk közremunkálása eléggé indokolva van, a tért, mellyen eddig napszámoskodtunk, továbbá is megállandjuk. A lap ára félve 3 pft, vagyis 3 ft. 15 kr. ujp., egész évre 6 pft., vagyis 6 ft. 30 kr. ujp. — E felszólítás rövidsége is elég hangosan szól és arra mutat, miszerint a szerkesztőség meg van győződve, hogy a közönség egy illy hasznos lap létezésének szükségét önként érzi, felfogja már, a nélkül, hogy azt hosszasan magyarázni kellene előtte. És csakugyan Magyarország tulayomólag földmivelő ország lévén, nélkülözhetetlen jótétemény reá nézve egy illy lap, mely azonkívül, hogy a leghasznosabb olvasmányt nyújtja, olcsósága miatt könnyen és mindenki által megszerezhető.

△ *(A „Kerti Gazdaság”)* című szaklap *Lukácsi Sándor* szerkesztése alatt a jövő évben is folytatja pályáját. Megjelenik szombatonként két, sőt több íven fametszetekkel fölvilágosítva. Kiváló érdeket nyer e lap az által, hogy az ifju Kertészeti Egyet hivataltos közlönye leend s a közelebb életbelépendő kertészeti csarnokkal összeköttetésben álland, t. i. a csarnok ügynökségénél bejelentett adásvételek, haszonbérek s szolgálatok e lap hasábjain folyvást közöltetnek, minélfogva a kertész- és gazdaközönség beszerzéseknél, eladásoknál igen jó hasznát veendi. Ára félve 1 ft. 40 kr. Egész évre 3 pft.

△ *(A „Vadász és Versenylap”)* a jövő évben már harmadévi pályáját futja. Alakja marad a régi. Tartalma pár új rovattal fog növekedni. Külön füzet — mellékletek a „Vadász-műszortár” és Miles-nak 16 ábrával ellátott munkáját, „az okserü löpatkolás új módjáról” hozandják. Megjelenik havonként háromszor, u. m. minden hó 10., 20. és 30-án, legalább egy íven, fa- és kömetszetekkel. Előfizetési ára marad egész évre 10 pft. (10 ft. 50 kr. ujp.), félve 5 pft. (5 ft. 25 kr. ujp.)

+ *(Az „Új magyar museum”)* novemberi füzete következő tartalommal jelent meg: „Lithván népmesék” *Kazinczy Gábornól*, „Adalék Magyarország XIII. századi helyirata és földrajzához” *Ipolyi Árnódtól*, „Jegyzetek *Thierry Amade Atillájára*” *Szabó Károlytól*, „Az 1588. évi medgyesi országgyűlés története,” *Szilágyi Sándortól*. Ezen kívül a rendes rovatok.

+ *(„Gyöngyök és virágok a magyar költészetből.”)* E cím alatt jelent meg közelebb *Hartleben* kiadásában egy anthologia, mellynek tartalma azonban csak részben felel meg sokat mondó címének. Már ha a lapoknak az írói jogok érdekében többször ismételt felszólalásai illy anthológiák kiadása ellen sikeretlenül maradtak is; legalább azt az egyet méltán követelhetjük, hogy a ki anthologia szerkesztésére vállalkozik, elegendő műzlessel és tapintattal járjon el annak összeállításában. E tekintetben kell mindenekelőtt megrónunk a jelen anthológiát, mellyben a jó versek mellett annyi gyenge mű fordul elő, hogy mostani czime helyett sokkal megfelelőbb volna ez: „Gyöngyök, virágok és bojtorjánok.” Egyik másik ismertebb költőnkől éppen a leggyengébbek vannak itt kiszemelve; az illető szerzők szépen megköszönik a

szerkesztőnek ama jóakarátát, hogy midőn szebbnél szebb verseiből válogathatott volna, jónak látta őket éppen a leggyengébb oldalukról feltüntetni. Szerkesztő, úgy látszik, azon elvet követte munkájában: hogy a lapokban ujabban megjelent költemények közül azt használja fel céljára, melly legelőbb akad kezeügyébe; holott az illy anthológiáknak éppen az volna célja, hogy az összes hazai költészetet kicsinyben fölmutatva azok is, kik a versirodalom ismeretét egész terjedelmében sajátukká nem tehetik, legalább némi általános fogalmat szerezhessenek az egyes versírók költői egyéniségéről, s jobb műveik megismerése által jó véleményt tápláljanak irántuk, melly jó vélemény az írók iránt, az irodalom pártolásának kétségkívül leghatalmasabb emeltyűje. Másik megjegyzésünk az, hogy egy anthológiának korántsem célja: mindazokat irodalmilag képviselni, kik valaha egy-két rigmust faragtak. Ez is egyik hibája a kérdéses anthológiának. Arra is kellene egy kis figyelmet fordítani, hogy a mennyire lehet, oly művek föl ne vétessenek, mellyek már más anthológiákban is megjelentek, mert ha az olvasó közönség azt tapasztalja, hogy minden anthologia nagy részben ugyanazon művekből van összeállítva, akkor az utóbbi megjelentekre bizonyosan nem fogja pénzét kidobni, nem lévén kedve ugyanazon verset többször megfizetni. Ez a „Gyöngyök és virágok” harmadik hibája. A negyedik hiba, mellyet kérdés alakban fejezünk ki, az: hogy *Hartleben* ur küldött-e azon íróknak tiszteletpéldányt, kiknek műveiből anthológiáját összeállította? E kívánság méltányos volna ellen senki sem tehetne kifogást. Különben a tizenkettedrétü 700 lapra terjedő anthologia kiállítása igen csinos. — (Egy napi lapunk, melly igen szereti emlegetni *szigorúságát*, alkalmat vett magának a könyv fölemelésekor hosszú dicséretet írni *Hartleben* ur magyar könyvkiadási érdemei felett. Csodálkozva olvashatta ezt mindenki, a ki *Hartleben* urnak a magyar könyvpiacra oly ritkán előforduló nevét olvasta s még inkább az, ki e kiadó ur által közzétett könyvek „névsorát” ismeri. Távol van tőlünk, bárkinék érdemeit kisebbíteni, de lehetlen észrevétel nélkül hagynunk a P. N. kihívó magasztalásait, főkép midőn azt mondja, hogy H. ur soha sem adott ki haszontalan könyveket s az olcsó vagy népies irodalom termékeit nem szaporította. Az egész világ tudja, hogy H. ur fővállalata évtizedek óta: haszontalan és olcsó regények német kiadása. Hát a magyar könyvkiadók között ki adta ki e classicus munkát: „Amaz országszerte elhíresült néhai nevezetes *Susster Liplinek* élete, tettei, dévaj és czégyeres furcsaságai?” — s több efféle classicus dolgokat? — Tanulság: Legyünk *szigorúak*, de mindenekfelett *részrehajlatlanok!*)

+ *(Szénfy Gusztávnak)* a kolozsvári rom. kath. lyceum könyvtárából a *Hoffgref György-féle* kótás énekgyűjtemény 1853-ik évről juttatott közelebb kezéhez, ki is a régi kótákat megfejté. Ohajtandó, hogy mások is, kik efféle kótáknak birtokában vannak, azokat *Szénfynek* hasonló czélból átengedjék.

+ *(Dallos Gyula angol szótárának)* első füzete jövő január elején jelenik meg.

+ *(A járattanságnak egy újabb bizonyítványa.)* A Stuttgartban megjelenő „*Buch der Welt*” című folyóirat egyik közelebbi száma magyar hazánk ismertetését hozván, róla, többek közt illy tanulságos dolgokat beszél: „A magyarok *Pannoniából a Volga mellől* jöttek Magyarországra.” Másutt meg azt mondja: hogy a magyarok nemzeti eledele a „*Gulgushus*” melly hagyma, gyömbér és borssal készítették a *Tiszánál*, s a *Jászság* és *Kunságban csikóhúsból* (!). Szerinte a magyar minden büszkeségét bajuszába helyezi, melly mint a chinézereké, vékony madzagként csügg alá. Szinte látjuk, mily nagy fontossággal tette föl pápaszemét a tudós ismertető, midőn e hazánkra vonatkozó cikk írásához készült. De jó helye volna arczképének az „*Üstökösben!*”

+ *(Ország Antal, tollrajz-albumát illetőleg)* Párisból fölvilágosítást küldött a „*P. Naplóba*,” mellyből kitűnik, hogy a hiba nem őt, hanem a nevezett mű kiadására vállalkozott *Friebeisz Istvánt* terheli. Ez utóbbi ugyanis előfizetést nyitott a tollrajz-albumra, azonban a mintegy 2700 frankra terjedő előfizetési összeget *Ország Antal* még mai napig sem kapta meg. Ez volt oka annak, hogy az album mindeddig meg nem jelent. Ország ur, nehogy önhibája nélkül is szenvedjen a magyar közönség előtt hitelében, bár körülményei igen mostohák, elhatározta az ígért albumot kiadni. Újabb időben kérte *Feiebeisz Istvánt*, hogy közölje vele az előfizetők névsorát; azonban addig is, míg e kérése teljesítettnek, fölkeri előfizetőit, hogy becses nevüket és lakásukat vele közvetlenül tudatni sziveskedjenek, hogy a tollrajzokat nekik azonnal elküldhesse. Azon előfizetők, kik levelükhöz még 2 pftot mellékelnek, az ígért 6 tollrajz helyett 12-öt kapnak. Ország ur lakása: Párisban. 18. rue de l'Odéon.

△ *(A szerzői jogokra vonatkozó törvények)*, hir szerint, legközelebb vizsgálat alá kerülnek. Az igazságminiszterium az e tárgy iránt fölterjesztett véleményezéseket bírálat alá adta.

○ A Bécsben csak nemrég megindult „*Quelle*” című német szépirodalmi lap, melly a magyar ügyekkel sokat foglalkozott, a 6-dik számmal megszűnt.

+ *(Liszt Ferencznek)* „a magyar cigányok- és zenészekről” franczia nyelven írt munkája kiadás végett már Párisba megérkezett.

+ *(Rubinstein)* a nagyhirű zongoraművész, Szentpétervárott czári udvari zeneigazgató lett, 12,000 frank évi fizetéssel.

— *(Az első philharmoniai hangverseny)* vasárnap dec. 19-én d. u. 4^{1/2} órákor tartatik a n. muzeum teremében. Az érdekes programban ez elismert zenehősök nevei jönnek elő, mint *Mendelssohn-Bartholdy*, *Beethoven*, *Mozart*, *Schumann*. Örvendetes, hogy e hangversenyek végre mégis létrejöttek.

+ *(A budapesti dalárda)* 1858. július 25-én hirdetett II-ik pályázatára 18 magyar mű érkezett be. Az eredmény következő: Az I-ső 10 aranyból

Közlétetek, egyletek.

álló jutalmat Doppler Ferencnek Losonczy „Aradi népdal“ szövegére alkalmazott kardala nyerte el. A 2-ik 6 aranyos jutalomra Huber Károlynak Buljovszky Gyula, „Vadászadalára“ alkalmazott kardalát találták a bírálók érdemesnek. Végre a 3-ik 4 arany-jutalom Bognár Ignácnak lön odaítélve azon kardalára, melyet a „Hej de hogy is ne szeretném én azt a kis angyalt“ kezdetű népdalra szerzett. A következő jellegű pályaművek pedig dícséretet nyertek: „Eljen a magyar.“ — „Nincs szebb virág a rózsánál.“ — „Piros rózsá, fehér rózsá, rám illik a babám csókja.“ — E műveket, ha szerzőik beleegyezésüket, 1859. febr. 1-ig beküldik, az egylet saját költségén ki fogja nyomtatni. A többi beküldött művek az egylet elnöke, Thill Ferdinánd urnál szerzőik által bármikor visszavehetők.

+ (Ira Aldridge) jelenleg Szentpétervárott vendégszerepel. Ő maga angolul beszél, a többi színészek németül, a közönség pedig oroszul hallgatja őket. Ilyen formán történt az minálunk is.

+ (A nemzeti színház ballet-személyzetének) husvét utáni feloszlása, hír szerint el van határozva.

+ (Bács Károly, színgazdátó,) ki társulatával jelenleg Déván működik, engedélyt nyert a Bánságban előadásokat tarthatni.

+ (A műegylet) újabb a következő festvényeket vásárolta meg kisorsolási végett: 1. Tizenkét keleti tájkép, színes nyomtatban, Libay Lajos honi festéstől. 2. Holdfény, Stademnantól Münchenben. 3. Csenedlet, Noter Dávidtól Brüsszelben. 4. Kilátás Rigiről a berni havasra napfeljöttkor, Hanschtól Bécsben. 5. Chiemei tájréz, Langkotól Münchenben. 6. A berwicki világító torony, Schmidt Eduardtól Berlinben. Ez ideig 55 kép van megvásárolva kisorsolási végett, melyeknek értéke 9000 pft. A jelen hóban megnyílt képtárlatban 90 festvény van közszemlére kitéve.

+ (Vízkeleti Béla), fiatal festészünk, több művészetpártoló segélyezése folytán külföldre utazik, tehetségét kiképezendő.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

⊙ (Gőzmalom) építését határozta el a székelyhidi uradalom; egy hasonlóknak Mihályfalván föllállításáról is beszélnek.

⊙ (Zsissikfogó.) Franciaországban egy gazda gabona-raktárában történetesen néhány font zsiros állapotban levő gypju maradt, mely másnap tele volt zsissikkal. Erre figyelmessé lett s a gabonaraktárába ismételve ilyen zsiros gypjut tett, mi által tömördek zsissiket fogott és semmisített meg.

△ (A répa-törkölyt) a cukorgyárakban eddig csak magában föletetve használták, úgy mint a gyárakból kikerült; a „Falusi Gasda“ azonban egy újabb kísérletet ismertet, mely szerint e takarmány repalevével keverten sokkal nagyobb mértékben használható. Ugyanis 3360 font répa-törköly és 504 font árpaszalma után lett 618 font tej, e szerint a szalmára eső részt leszámítván, 100 font répa-törkölyeredményezett 16 font tejet. Ellenben 2240 font répa-törköly, 504 font árpaszalma és 1610 font repalevé után lett 834 font tej s itt is a szalmára leszámítván 80 fontot, 100 font repátörköly és repalevé egyenest, adott 19½ font tejet. Ez igen hasznos felfedezés a repacukorgyár tulajdonosokra nézve, kik a gyári törkölyt közönségesen marhatakmányul szokták felhasználni. Ez egy érvel ismét több arranézve, hogy a krumplipálinkaházak helyett állítsunk repacukorgyárakat.

△ (Borsodmegyében egy létesítendő gazdasági egylet) ügye annyira haladt, hogy az alapszabályok kidolgozására s megerősítés végett felsőbb helyeni fölterjesztésre egy hattagu választmányt is neveztek már ki. Czime leend „Sajóvölgyi Gazdasági Egyesület“ s miskolci központjából kiterjeszkedik Borsodon kívül Abauj- és Gömörmegyének Borsodmegyével azonos érdekű vidékeire.

— (A tagosítás ügye a Jászkunországban.) Jászberényből nov. 26-áról írják: Alig találkozik a Jászkunországban község, melynek határa már tagosítva nem volna — mindez pedig legfeljebb 6 évi műve kerületi főkapitányunknak, Jankovich György urnak: ki e fontos ügyben a nép javát előmozdítani, s ezáltal a földbirtokos osztálynál elfelejthetetlen emléket megalapítani törekedett. Legközelebb ismét, nevezetesen okt. 25-én a jász felső-szentgyörgyi október 28-án és 29-én Jász-Jákóhálmához tartozó pusztá, szent-lászlói — és nov. 3., 4., 5-én a jászapáti belső, és apáti heves-iványi határoknak, a tagosításra vonatkozó mérnöki munkálatai hitelesítették meg elnöklété alatt; mindenütt személyesen jelent meg főkapitány ur — hogy annál inkább meggyőződhessek a munka pontosságáról — folyó hó 23-án Kun-Halasra ment, hol a következő napokon hasonló működését végzendő, s a gazdag halasiak határa is keresztül fog menni a célba vett, s rendkívüli nehézségekkel küzdött tagosítási elemeken.

⊙ (Az erős tél szokatlan korai bekövetkezése miatt) Törökország több pontján panaszt emelnek. Philippolis vidékét láb magas hó borítja; Kis-Azsiában a hó esőzés az indiai-vasut építményeiben nagy károkat tesz; az Al-Duna már sok jeget hord.

⊙ (A borkereskedő társulatnak), mely Székelyhiden Kosztka János és társai czég alatt alakult, a vidék már is kezdi jó hatását érezni. A bor ára szilárdul meggy fölfelé.

△ (Ausztriának a külfölddeli áruközlekedéséből) s a vámbevételekből 1858-ban januártól szeptemberig, kitűnik, hogy a közlekedés juniustól folytonos javulásban van, a nélkül azonban, hogy az elébbi hiányt kiegyenlítette volna. A behozatalban csak a vasárknál s gépeknél mutatkozott tetemes növekedés; a kivitelben pedig a pamutárak-, papir-, papírmunkák-, famunkák- s hajóknál, a nélkül azonban, hogy a múlt évnek összes számai el lettek volna érve. A vámbevétel ez idő alatt 16,034,045 ftra s e szerint 1,026,267 fttal többre mentek, mint a múlt év megfelelő időszakában.

△ (A budapesti orvosegylet) dec. 11-ki gyűlése alatt Batizfalvi Samu tudor ur, az elferdülési kórokról érkezett és több orthopaediai gépet mutatott be.

⊙ (A possonyi kath. legényegylet) dec. 8-án ülte második alapítási ünnepét. A szavazatok egy részét magyar és német nyelven az előadó mesterlegények maguk készítették.

— (Az első magyar általános biztosító-társaság) Pesten az igazgatósági iroda helyiségében jövő 1859. évi január hó 10-én délelőtti 10 órakor rendkívüli közgyűlést tartand, melyre a t. cz. részvényesek az alapszabályok 59 és 60 §. értelmében tisztelettel meghívotnak. Tanácskozás tárgyai lesznek: a.) Az életbeléptetendő életbiztosítási osztály fölötti határozatok megállapítása, b.) a választmány által javasolt némely alapszabályi pontok módosításának tárgyalása.

△ (A pesti lovaregylet) választmánya az 1859-ki versenyekre teendő előkészületek végett, jövő január 7-kén a pesti Nemzeti Casino termében ülést fog tartani.

Közlekedés.

△ A triest-bécsi-, keleti-, karinithai-, lombard vasut-társulat egybeolvadása már a tények sorába lépett; e hó 10-én szentesíté azt Császár Ö Felsége. A szerződés szerint az első részfizetés egy hó múlva történend és így január 10-én az állam 10 millió ftról ércpénzben, fog rendelkezni. Hír szerint az állam ez összeget a bécsi banknál levő adóssága törlesztésére fordítandja.

⊙ (Az államvasut-társaságnak) a cs. kir. helytartóság, egy összekötő pálya létesítésére adott engedélyt, mely Temesvárott az indóházi és Béga-csatorna kikötője közt fog épülni.

⊙ (A délvasut-társaság) ujan alakult igazgatóságába megválasztottak: gr. Zichy Ödön, gr. Festetics E., b. Eskeles, Wodianer, Forsborn, Rosthorn, Revoltella, Morpurgo és Goldschmid urak.

M i u j s á g ?

+ (Szentpétery temetésére) mult szerdán roppant számmal gyűltek össze a fővárosi népesség minden osztályából, hogy a halottnak megadják a végtiszteletet. — Délután 3½ órakor indult meg a gyászmenet a Gyöngyutczából, hol a beszentelés történt, s Török Pál ref. lelkész ur tartá a bucsuztatót, s a Sándorutczán és az országuton haladva, a nemzeti színház elé ért, hol ismét Székács József, ev. lelkész ur megható beszédet tartott az elhunyt érdemei felett. Azután a gyászmenet újra megindult, s a nagy néptömeg egész a sirja széléig kísérte a kiszenvedett művészt, hogy ott még egyszer áldást mondjon poraira.

△ (A dunagőzhajó-társaság) tudatja, hogy dec. 11-től kezdve hetenkint csak egyszer járand utasszállító gőzös a Száván, és pedig Zimonyból Sziszekre csütörtökön délelőtt, Sziszekről Zimonyba csütörtökön reggel.

⊙ (A magyar tartományokban fönlálló árva-bizottmányoknak) egymás közt s az országfejedelmi hatóságokkal folytatott hivatalos levelezése díjmentes, ha a levél hivatalos pecséttel s ezen fölirattal „árvaügy“ van ellátva.

⊙ (Gyöngyösi István emlékszóbrának) alapkövét, mint írják, az új-torda. sarkertben már letették s tavaszra véggép föl akarják állítani.

+ (A budapesti dalárda) az év utolsó estéjén „Sylvester-ünnepet“ tart az „Aranyhorgony“-ban.

+ (Hegedűsné) tehetséges színművésznőnk f. hó 13-án Aradra utazott vendégszerepelni. Itt négyszer fog fellépni, s egyhétit távolléte után ismét visszatér nemzeti színházunkhoz.

+ (A fiatal Lendvai-pár) legközelebb Egerbe utazott néhány vendégszerepre. Egerben jelenleg Ujfalussy Sándor és Fehér Károly szintársulata működik. Ez utóbbi veterán igazgató arról nevezetes, hogy ő alatta lépett feledhetlen művésznők, bold. Lendvai Márton ama pályára, mely számára később annyi babért termelt, mennyivel eddigelé egy magyar színész sem dicsekedhetett. A Lendvai-pár, egri vendégszereplésének bevégezése után, a miskolczikat látogatja meg.

⊙ (A szolnoki mezőgazdaszat és versenyegylet) m. hó 24-kén tartá első ideai agarász versenyét T.-Füreden. A futás a Füred alatti gyepen kezdetvén Egyekig és tovább a kócsi pusztáig terjedt. Az első futásban „Lárma“, a másodikban „Minta“, a harmadikban „Fahaj“ győzött; a győztesek közti versenyfutásban a jutalomserleget Magyary Lajos ur „Minta“ agara vitta ki, Fahaj második volt és a 30 pft. tételt nyerte. Az egylet második agarász-versenye f. hó 15-kén Török-sz.-Miklóson tartatik. A nyerendő díj 10 darab aranyból s báró Podmaniczky Frigyes tiszteletdíjából áll.

+ (Nem jó az oroszánnyal tréfálni.) Mannheimban mutogatnak jelenleg egy állatseregletet, melynek tulajdonosa Bernabo ur csaknem megjárta oroszánnyal. Ugyanis, midőn közelebb ennek kalitkájába lépett, az állatkirály rárohant, talpával vállon ragadta, s ruháját mind letépvén, meg is sebesítette. Szerencsére azonban a vasrudakkal odaszaladó szolgáltnak sikerült Bernabo urat még jókor kiszabadítani a dühöngő vadállat körmei közül.

— (A hazai ügvpédek száma) egy új taggal szaporodott. A m. igazság-ügyminiszterium által dr. Schmidt Titusz állandó hivatalhelylyel Pestre ki-nevezetett.

△ (Egy 8000 forintot érő teherrel megrakott hajó,) hír szerint, az al-Dunán elsüllyedt. Szerencsége, hogy biztosítva volt a győri kölcsönösen biztosító társulatnál.

+ (Pepita megérkezett Pestre), s a német színházban már meg is kezdte vendégszereplését. — Aradra és Temesvárra is várják a híres lábművésznőt közvetlen pesti vendégszereplése után.

+ („Szaladj, szaladj, jön a billog!”) Ezt énekelte most esztendeje Kakas Márton a boldogult „Nagy Tükör”-ben. Akkor csupán a politikai lapok szerkesztőinek volt okuk szaladni, most azonban a szépirodalmi lapokra is rájött a „mohácsi veszedelem,” mert, mint tudva van, új évtől kezdve ez utóbbiak is bélyeg alá esnek. A bélyeg behozatalának első hírére megdöbbenetek a szépirodalmi lapszerkesztők, meggondolván azt, hogy az előfizetési árak fölemelése kellemetlenül fog hatni az olvasó-közönségre; ennél fogva több lap eddigi árát továbbra is megtartotta azon reményben, hogy a komoly törekvést méltányolni tudó közönség irodalompartolása növekedni fog, s így az előfizetők szaporodása által némileg helyre lesz ütve azon veszteség, mit a szépirodalmi lapok a bélyeg behozatala által szenvednek. E tekintetben mindenekelőtt méltánylattal kell megemlitenünk a „Hölgyfutárt,” mely napi lap lévén, az eddigi előfizetési ár megtartása által legtöbb áldozatot hoz. Hasonlag méltánylást érdemel ez okból a hetenkint kétszer megjelenő „Szépirodalmi Közlöny,” is, mely komoly igyekezteért méltán számíthat a közönség pártfogására. E lapra nézve a szerkesztői felelősséget illetőleg változás is fog legközelebb bekövetkezni, mely körülmény — okunk van hinni — csak javára szolgál a nevezett lapnak. — A politikai lapok jövő januártól kezdve csak egy krajczáros bélyeggel lesznek terhelve, miért több illy lap leszállította eddigi előfizetési árát. Mint curiosumot megemlítjük, hogy egy vegyes tartalmu néplap előfizetési programjában ezeket olvastuk: „Előfizetési ára — — úgy mint eddig, s ez utóbbi három szó nagy kiáltó betűkkel van nyomva, minek körülbelől ez lehet értelme: „Üdv neked, magyar nép!” Ámbár lapunk jövő januártól fogva csak *felényi* bélyeggel lesz terhelve, mint eddig: mindazáltal mi a „magyar nép” iránti vonzalmunkból nagylelkűleg megelégszünk az eddigi *fölemelt* árakkal is! — Jobb lett volna azt a három szót apróbb betűkkel nyomtatni, kedves kollega ur!

+ (A jászberényi műkedvelő társulatnak) mult hó 20-án rendezett első előadása, mint értesülünk, 79 főt jövedelmezett az olvasó-egyleti könyvtár javára, mely célra a derék műkedvelők mindössze hat előadást szándékoznak rendezni.

△ (A kisdudóv-képezdének) néhai ngos Bene Ferencz cs. kir. tanácsos orvostudor ur egy az ő nevét viselendő alapítványul 200 pftot (210 ft. ujp.) hagyományozott.

+ (Gyuláról) írják, hogy az ott tervezett Katalinbál ez idén azért maradt el, mert a nők nem igen ígérkeztek a megjelenésre. Valóban kissé szokatlanul hangzik; de ha úgy van, s ha ezt a házasulandó férfiak megtudják, könnyen megtörténhetik, hogy seregesen tódulnak Gyulára — háztűznézni.

+ (Bécsben az utcai világítás) 280,000 pftba kerül. A nyilvános világítást eszközöl légszuszálógok száma 6000.

○ (Finnországban, Helsingforsban) a csár megengedte, hogy az egyetemi vitatkozások ezentúl finn nyelven tartassanak. Az uralkodó ez újabb kegye igen jó benyomást tett az ottani kedélyekre.

— (Aradmegyei rablók.) Butyinból írják: November 15-én sikerült a cs. k. csendőröknek az Aradmegye észak-keleti hegyes vidékét régóta fenyegető, több mint 20 fegyveres rablót elfogni, s ezáltal a lakosok nyugalalmát helyreállítani. A rablók közül az elfogatás alkalmával kettő megöltetett, s az egyik gonosztevő rögtön meg is halt, négyen az erdők rengetegeiben kerestek menedéket, de remélhető, hogy rövid idő múlva azok is gonosztetteik méltó megbüntetése végett a törvény elé fognak kerülni. Mihelyt az elővizi-

gálatok be lesznek fejezve, az aradi cs. k. rögtönbíróság kijövend ítéletet mondani.

— (Nyilvános köszönet.) Én, alulmegnevezett, feledhetlen férjem Szentpétery Zsigmond hült tetemeinek eltakarítása után legelső kötelességemnek tartom nyilvánosan fejezni ki legmélyebb háláérzetemet a nemzeti színház intendansa gróf Ráday Gedeon ő méltósága iránt azon tetteles részvéteért, melyet megboldogult férjem iránt, ennek hosszas és súlyos betegsége folytán tanusított; különösen pedig azért, hogy ennek nyugdíját az előbbi színházi illetékének megfelelő mennyiségig saját erszényéből potolta nemeslelkűleg, nyolcz hónapon keresztül; mi által a betegnek és a vele szenvedőknek lehető enyhülést és lelkivigasztalást okozott. — Ugyanezen háláérzelemről áthatva nyilvánítom forró köszönetemet egyszersmind a nemzeti színházi magas felügyelőség irányában is, mely a kegyelet nemes ösztönét követve, boldogult férjem eltakarítása költségeinek, a nemzeti színház pénztárából leendő fedezését elrendelni méltóztatott. Pest december 16-án 1858. — Néhai Szentpétery Zsigmond özvegye, született Glatz Franciska.

— (Hálanyilatkozat.) A mit az eperjesi evang. kollegium mélyen tisztelt felügyelői, egyesületen szeretett tanártársaim — s több helybeli és vidéki barátaimmal, előttem titokban, talán félév óta, olly buzgón és gondosan rendeztek, hogy tanárkodásom 25 évi szakának emléket állítsanak, — az, nem csekély meglepetésemre, végre nyilvánvalóvá lőn előttem is f. é. dec. 5-kén, mely napot ők, a nemeskeblűek, jubileumi napomul varázsoltak. — A kegyeltetés, szeretet, részvét, hálás megemlékezés, jótékonyág és megtiszteltetés annyi s olly becses bizonyosságaival halmoztatám el száz meg száz tisztelve szeretett jelesek, valamint volt és mostani kedves tanítványaimtól, a millyenek még dicsszomjas lelket is képesek lettek volna büszkévé tenni, a millyenekre az én igénytelen lelkem soha sem gondolt, a millyeneket az én, épen csak kötelességét teljesítő működésem, magának mindeddig voltakép ki sem érdemelt. — Mindezekért én családommal egyetemben, nemes pártfogóim, tisztársaim s barátainak örök hálára vagyok lekötelve, s szívemhez mindnyájokat együtt és személyesen nem szoríthatván, mindnyájoknak egyenként és összesen, legforróbb köszönetemet ezennel nyilvánítom: — azonban szellemi és anyagi kegyeletes áldozataikat nem tömjénezésül vagy jutalomul, hanem valamint egy részről és kiválólag szeretetök zálogául, úgy másról mind megannyi figyelmeztetőkül és ösztönökül veszem, hogy a tudomány és nevelés mezején munkámban ne csak né lankadjak, hanem folytonosan gyarapodjam, s pártfogóim, barátim s minden jeleseknek tetszését és az anyaiskolánknál érdeklött tisztelt közönség teljes meglegedését kiérdemeljem. — Adja a jóságos Isten, hogy buzgó ohajtásomat s most tett fogadásomat valósítanom sikerüljön! Eperjes, dec. 8-án. — Vandrak András.

Egyveleg.

△ (A cs. kir. hadseregben) jelenleg 842 okleveles, 24 nemokleveles s így összesen 866 orvos van.

+ (A londoni zoologiai kert állatsereglete) mindössze 14,205 legkülönb-félebb állatot számlál, melyeknek azonban alig tizedrésze szerezett vétel által, a többi mind ajándék. Pénzt csak a legtrikább állatokért kellett kiadni, ezek azonban gyakran igen sokba kerülnek. Így például az első szarvorrut (rhinoceros) 6000 tallért szerezte a társaság, és szállítása is roppant összegbe került. Tartásuk is tetemes összeget igényel. Így az 1854-diki tartási költség nem kevesebb, mint 25,000 tallért tett. Azonban az intézet bevétele is igen tiszteletreméltó összegre rug.

Színházi napló.

Péntek, dec. 10. Jánosiné asszony első föllépteül: „A ravennai viador.” Szomorujáték 5 felv. Halm Fridrik után fordította Szigligeti. A vendég-művésznő szépen igazolta híret ez első fölléptével, mert Thuneldát kellő felfogással, sok bensőséggel s jellemzőleg játszta, bár szerepében a honleányt kellett volna az anya felett jobban kitüntetnie, s nem megfordítva. Hatásos játékaért a közönség sokszoros tapsal üdvözölte.

Szombat, dec. 11. Fűredy Mihály javára, ujonnan színre hozva: „Báji-ital.” Vigopera 2 felv. Az évek óta nem hallott, hajdan közkedvességű opera, most is nagy tetszésben részesült.

Vasárnap, dec. 12. „Huszárcsiny.” Eredeti népszínmű 3 felv. Vahot Imrétől. Borcsa szerepét Hegedűsné adta, a mivel azt akarjuk mondani, hogy volt taps elég. Ez est érdekességét azonban nem annyira maga a szindarab, mint inkább Fátyol Károly, az elismert jelességű gordonka-művész föllépte képezte. A gordonka egyike a legszebb hangszereknek; e hangszer valamennyi közt legszívhez-szólóbb, kivált ha olly mesterileg játszanak rajta, mint Fátyol Károly, ki ezuttal fölvonások közt gyönyörű dalokat csalt ki belőle a közönség osztatlan tetszésére. Remek játéka teljesen felvillanyozá a roppant számú hallgatóságot.

Hétfő, dec. 13. Komlóssy K.-né javára először: „Medea.” Tragoedia 3 felv. Irta Legouvé, ford. Kőrér Lajos. Ez estről nem sok örömdetést mondhatunk. Közönség csekély számmal. A jutalmazott művésznő igyekezete méltánylatunkat érdemli.

Kedd, dec. 14. „A székelly leány.” Eredeti vigopera 3 szakaszban. Zenéje Huber Károlytól.

Szerda, dec. 15. „Feri Virginia és Karolina kisasszonyok hegedű-művésznők első hangversenye.” A fiatal testvérpár régóta nem tapasztalt lelkesedést s elragadtatást idézett elő. Játékuk, előadásuk egyiránt vonzó és bájos.

Csütörtök, dec. 16. Jánosiné asszony vidéki színésznő utolsó föllépteül „Dalma.” Eredeti történeti dráma 3 felv. Jókai Mórtól.

Szerkesztői mondanivaló.

4186. Soroksár P. A. — Mi lesz a világból, ha már Soroksáron is terem vers! Hanem azért: Vivat Soroksár! — s ön ne csüggedjen, bár jelen műve még nem világ elé való.

4187. A visszatért. A koldus ifju stb. — Azt írja ön „Heckenast Gusztáv urnak,” hogy már párszor visszautasította „rosz verseit,” de az „nem leverésére, hanem nagyobb lelkesítésére szolgált az ifjú lángoló kebelnek.” Nem akarván, hogy más szenvedjen miattunk, biztosíthatjuk önt, hogy H. G. ur mind a „leverésben,” mind a „lelkesítésben” tökéletesen ártatlan. Ön naivsága igen tiszteletreméltó. De azért ez még mindig ne verje le önt! Van e versekben némi nyoma a törekvésnek, mely még oda viheti a dolgot, hogy ön csakugyan „Musa gyermeke” lesz — a mint ön nevezi a költőt.

4188. Buttyán K. I. — A kívánt évfolyamok lapunkból nem kaphatók s azokkal kiadó-hivatalunk sem szolgálhat.

4189. A szegedi köteles mesternek. A levélből az sül ki, hogy Pázmán szintársulata nincs Szegeden, következésképp nem áll azon több lapban közölt hír, hogy a szegediek e társulatot nem pártolnák. A mi a többit illeti, mi az efféle leveleket nagyon szeretjük, s reméljük, többször is találkozandunk.

4190. Mi vagy, Katinkám, angyalom? E kérdésre 9 strofában 9 felelet kerül elő, ugyanannyi rimmel és bővebb felvilágosítással. Hogy a fantázia merészsége jobban kitűnjék, ide iktatjuk azt a 9 „mi vagy?”-ot s a reá csapnappó rimeket. Tehát Katinka angyalom e vers szerint 1. elérhetetlen bércei fok (mit csak alig láthatok); 2. Alföldön lengő délibáb (a hamis akkor áll odább); 3. messze látszó zöld tengerpart (mit vihar a hullám visszatart); 4. szilaj forgószél szivemben (gondolatként tova reppen); 5. szökő meteor az egen (elhamvad el... nagyon régen); 6. bűvös hideg északi fény (mint csillag telnek éjjelen); 7. megtestesített szerelem (és utól még sem érhetem); 8. közeledő nagy üstökös (s tán távozása örökös); 9. vagy léggolyó, vagy angyalom! Én föld... te tőlem elietesz! — Minő erőtetett, csavart képek! Ha az „Üstökös” lerajzolná ezt a Katinkát, hiven a leírás után, aligha megörülne neki a szerző. Pedig e szerzőt régen ismerjük s komoly irodalmi igyekezetét régen becsüljük. Ebből az következik, hogy nem minden vers sül el s a nagy szavak sokszor olly komikai hatást idéznek elő, a minőt álmunkban sem gondoltunk.

4191. Az executio. Nem adhatjuk ezt a szomorú balladát, még ha jobban volna írva sem.

4192. A király tava. A tárgy elég érdekes, csak a kidolgozás volna jobb.

4193. Békés. Végre valahára. A feltételeket szívesen teljesítjük. Csak legalább mindennap jelenhetne meg ez a Vasárnapi.

4194. K... Péter. Hálásan ismerjük el ön évenként megújuló gyűjtői buzgalmát. De még inkább örvendünk ön meleg elismerő szavainak. Azon tény nem tagadhatja senki, hogy két lapunk, tartalmuk változatosságánál s bőségénél fogva, csakugyan a legolcsóbb magyar irodalmi vállalatok egyike. Kiadónk nyomdái s kereskedelmi segédesszéi igen megkönnyítik e részben táplált ohajtásainkat.

4195. 0000. Ne tévesztjük el a szerepeket s kerüljük a botrányokat. Az olly fel-szólítás, minő e „nyilatkozat,” nem a lapok, hanem az ügyvéd és bíró dolga volna. Mire mennénk, ha minden bítelező hírlapok után venné meg követelését adósán! — Különb „hirdetéseink” még egyszer olly drágák, mint ön kiszámítja; s ha ön jelen jószándéku észrevételünket figyelembe venni nem akarná, akkor kérjük, szíveskedjék e részbeli határozott ohajtását kiadó-hivatalunknak tudtára adni.

4196. Bajom. S mi legyen az a nagy baj? Egy kis fejszédülés, egyéb semmi; melynek következtében szerzőt illy rémitő gondolatok kinnöznek:

„Félek, hogy a föld alólam
Mindenestől elszalad,
S én magam a semmiségben,
Itt maradok árvaképpen —
Oh ez szörnyű gondolat!” (A biz a!)

Pesti hetivásár.

December 14-én. — Ausztriai értéken.

Buza 1-ső rendű 3 forint 88 krajczár, 2. rendű 3 ft. 75 kr., 3. rendű 3 ft. 41 kr.; kétszeres nem volt a piacon; rozs 1. rendű 2 ft. 23 kr., 2. rendű 2 ft. 16 kr., 3. rendű 2 ft. 10 kr.; árpa 1. rendű 1 ft. 78 1/2 kr., 2. rendű 1 ft. 71 1/2 kr., 3. rendű —; zab 1. rendű 1 ft. 65 kr., 2. rendű 1 ft. 51 1/2 kr., 3. rendű 1 ft. 45 kr.; kása 1. rendű —, 2. rendű —, 3. rendű —; tengeri 1. rendű 1 ft. 91 1/2 kr., 2. rendű 1 ft. 85 kr., 3. rendű 1 ft. 78 1/2 kr., egy pesti mérő. Egy kenyér 90, 80, 50 kr. Egy zsák burgonya 1 ft. 35 kr., 1 ft. 25 kr., 1 ft. 15 kr. Borju 16 ft. 80 kr., 13 ft. 65 kr., 10 ft. 50 kr.; Birka 4 ft. 20 kr., 3 ft. 15 kr., 2 ft. 10 kr. Tojás 2 kr. darabja; egypár öreg tyúk 1 ft. 5 kr.; egypár nyársra való csibe 1 ft. 5 kr., 80 kr., 60 kr.; egypár kappan 1 ft. 25 kr., 1 ft. 15 kr.; egypár réce 1 ft. 65 kr., 1 ft. 45 kr., 1 ft. 25 kr.; egypár lud 2 ft. 90 kr., 2 ft. 50 kr., 2 ft. 10 kr.; egypár pulyka 3 ft. 75 kr., 3 ft. 35 kr., 2 ft. 90 kr.; 1 font borjúhús 26 1/2, 23, 20 kr.; 1

font sertésbús 26 1/2, 23, 20 kr.; 1 font nyers szalonna 34 kr.; 1 font hárj 34 kr.; 1 font disznózsír 34 kr.; 1 font tehénzsír 66 2/3 kr.; 1 font vaj 70, 65, 51 1/2 kr.; 1 font repceolaj 34 kr.; lenolaj 34 kr.; friss tej 8, 6, 5 kr.; tejföl 34, 30 kr.; szilvapálinka 40 kr.; törkölypálinka 30 kr.; rozspálinka 26 1/2 kr.; szesz 30 kr.; ó bor 20, 16 1/2 kr.; új bor 13, 10 kr.; ser 10 kr.; ecet 10, 6, 5 kr.; borsó 10 kr.; lencse 10 kr.; bab 6 kr.; köleskása 6 kr.; árpakása 6 kr., egy iteze. Egy koszu vereshagyma 60, 38, 16 1/2 kr.; egy adag savanyu káposzta 13 kr.; egy mázsa széna 2 ft. 10 kr., 1 ft. 85 kr., 1 ft. 65 kr.; 100 kéve szalma 6 ft. 30 kr., 5 ft. 25 kr., 4 ft. 20 kr.; 20 darab tojás 40 krajczár. (P. N.)

HETI NAPTÁR.

Hő- és hetinap			Katholik. és Protest. napár	Gör.-orosz napár	☉ Nap- kelet nyug.		Izraelit. napár	☾ Hold- kelet nyug.							
December				Dec. (ó)	ó.	p.	ó.	p.	Tebeth	ó.	p.	ó.	p.		
19	Vasarn.	D4	Nemesius	C 4 M.	7	E 30 Am.	7	43	4	11	12	2	40	6	45
20	Hétfő		Theophil v.	Amon	8	BA. fog.	7	44	4	11	13	3	43	8	1
21	Kedd		Tamás ap.	Tamás	9	Philoteus	7	44	4	11	14	5	2	9	2
22	Szerda		Zeno.Flavián	Beata	10	Hermogen	7	45	4	12	15	6	31	9	44
23	Csütört.		Viktoria sz.	Viktoria	11	Dániel r.	7	45	4	13	16	7	59	10	17
24	Péntek		Ádám és Éva	Ád. Éva	12	Spiridion	7	46	4	13	17	9	23	10	41
25	Szombat		N.Karácson	N. Kar.	13	Eustrat	7	46	4	14	18 Sab.	10	43	11	

Holdnegyed : ☉ Holdtölte 20-án 2 óra 23 perczkor reggel.

TARTALOM.

A tatárútás után (képpel). — A székelyek áldozó pohara. Megyes Lajos — More patrio (folyt.) Jókai Mór. — Nyelvészeti csemege. Barsi. — Anglia koronaörököse (képpel). — A Niagara vizesése (képpel). — A magyar Akadémia. — A Sárrét régiségei VIII. Papp Zsigmond. — Magyar oklevelek a török világból (folyt.). — Tárház : Szent-pétery Zsigmond temetésén. — Kakas Márton a színházban. — A növények száma. — Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedelem. Közintézetek, egyetek. Közlekedés. Mi újság? Egyveleg. — Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Pesti hetivásár. Heti naptár. — Előfizetési felhívás.

Felölös szerkesztő : Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)

Előfizetési felhívás a VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK 1859-dik évi folyamára.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok keletkezésük óta minden évben egy-egy új javítást, bővítést mutattak be. A haladás ezen elvének most is hívei maradunk, s a jövő évben is folytonos tökéletesülésre fogunk törekedni. Azon leszünk, hogy olvasóinknak minél gyakrabban kedves meglepetéseket szerezzünk.

Szerkesztői irodánkban a legbecsesb közlemények várják a kiadást. Képeink és rajzaink nagy számát és változatosságát különösen ki kell emelnünk. Külföldi szerkesztő-ségekkal tett összeköttetéseink minden nevezetesebb világsemmény gyors közlését teszik lehetővé. Hazai tárgyú eredeti képeink mindig nagyobb tökélyt tanúsítanak, s e részben jelenthetjük, hogy JÓKAI MÓR most folyó „Regényes kóborlások” című uti rajzáinak bevégezte után a jövő év folyamában adandó nagyobb e tárgyú közleményeink lesznek : vasmegyel. — alföldi, — több erdélyi, — középponti kárpáti stb. képsorozatok, mint szintén :

„Fehérhegységi utiképek“

(a jelen évfolyamban megjelent „Csallóközi utiképek” szép tollú és tudós szerzőjétől).
A természettudományoknak különösen az ipar és gazdaság körébe vágó külön-

nemű új tüneményeit; a történelem és népléleke egyes tárgyait feltűntető cikkek és rajzok szakadatlan sorozata fogja követni.

A mi lapjaink szépirodalmi és mulattató részét illeti, van szerencsénk jelenteni, hogy rendes és állandó munkatársunk

JÓKAI MÓR

közkezdességi tollából jövő évre is több beszélyt hozandunk, névszerint egy nagyobb történeti beszélyt Buda várának visszavétele korából e cím alatt :

„Az utolsó budai basa.“

Az országos hírű, kifogyhatlan humorú Kakas Márton ezentúl is bőven látandja el rendes rovatait, s állandó híve marad kedves szülőföldének, a Vasárnapi Ujságnak.

A Politikai Ujdonságok heti krónikája azon szakavatott, értelmes és élénk előadása toll műve lesz, mely a lefolyó évben közlesmerésre talált.

A szerkesztés és kiállítás gondja alulírottak között fog megoszolni.

Előfizetési feltételek :

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok (Buda-Pesten házhoz hordva vagy vidékre postán küldve)

előfizetési ára : Egész évre (januar—decemberig) 8 frt. pengő, vagy 8 frt. 40 kr. új pénzben. — Fél évre (januar—juniusig) 4 frt. pengő, vagy 4 frt. 20 kr. új pénzben.

A legújabb kibocsátott legfelsőbb rendelet szerint a nem politikai lapokra, s így a Vasárnapi Ujságra is, kiterjesztett a bélyegdíj, azonban a Politikai Ujdonságok bélyegilletéke felére szállítván, az előfizetési árak a két lapra nézve a régiek maradnak.

A pénzes levelek bérmentes küldése kéri. — Tíz előfizetett példányra egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Heckenast Gusztáv, kiadó-tulajdonos.

Pákh Albert, felelős szerkesztő.